

Geluk zoeken of gelukkig zijn

THEMA: BASAAL LEVEN

VAKANTIE
NUMMER

Onder Weg

Inspiratie
voor
reisgenoten

06 **ULTIEM GENIETEN** OP ZOEK NAAR GELUK 10 **HAAL HET KLOOSTER NAAR JE TOE** GOD GEEFT JE LEVEN RITME 14 **LEVEN MET MINDER** HOE ZIET JE LEVEN ER DAN UIT? 30 **VREEMDELINGEN EN BIJWONERS** BIJDRAGEN AAN DE SAMENLEVING

06 BESCHOUWING

Ultiem genieten

Nederlanders behoren tot de gelukkigste mensen van de wereld. We leven namelijk ruim boven het bestaansminimum. Toch knaagt er kennelijk iets. We zijn, als gelukkigste mensen van de wereld, naarstig op zoek naar geluk, misschien wel naar ultiem geluk. Waar draait het nu echt om? Wat heeft geluk met zingeving te maken?

10 INTERVIEW

'Haal het klooster naar je dagelijkse leven'

Dick Mostert is leider van Spectrum, een centrum voor bewustwording, creativiteit en zingeving. Aan vakantie toe zijn? Dat vindt hij onzin. 'Er zijn mensen die zich het hele jaar uit de naad werken. Dan gaan ze een week naar een klooster om stilte te ervaren. Haal dat klooster naar je gewone leven!'

20 EYEOPENER

#DOESVRIENDELIJK

Langs allerlei kanalen worden we door SIRE geïnformeerd over hoe vaak on aardig gedrag in de dagelijkse omgang voorkomt. Het lijkt wel een letterlijke toepassing van de oproep van Paulus in zijn brief aan de Filippenzen: 'Laat iedereen u kennen als vriendelijke mensen.' Toch heeft Paulus' oproep een andere kleur dan het Nederlandse woord 'vriendelijk'.

28 JEUGDWERK

Via de zintuigen naar het hart

Het avondmaal is naast een sacrament ook een ritueel en juist rituelen zijn voor kinderen heel belangrijk, vanwege het fysieke aspect. Om dat te kunnen begrijpen moeten we loskomen van onze cognitieve kijk op het avondmaal. Avondmaal vieren is een fysieke handeling die onze zintuigen aan het werk zet door fysieke materialen als brood en wijn.

24 ONTMOETING

'Ik ontwikkel weer wat perspectief op de rest van mijn leven'

In 2017 werd Jurjen van Houwelingen getroffen door een aantal herseninfarcten. Hij revalideerde onlangs acht weken in Jeruzalem. Die acht weken moesten de patstelling in zijn herstel doorbreken. Jeruzalem gaf hem weer perspectief. 'Het revalidatieproces is nog lang niet klaar, ontdekte ik hier. Ik kan me eindeloos blijven ontwikkelen, daarin heb ik veel meer hoop gekregen.'

30 OPINIE

Vreemdelingen en bijwoners

'Wat de ziel in het lichaam is, zijn de christenen in de wereld', staat in een brief die bijna zo oud is als het Nieuwe Testament. Het citaat vormde inspiratie voor zo'n dertig kerkleiders van over heel de wereld. Samen dachten ze na over de vraag: wat kan 'mijn' kerk bijdragen aan vrede en welzijn in de samenleving?

>> *Introductie*

Kampeergedoe

Vakantie is voor mij kamperen. Lange tijd heb ik gedacht dat dat komt omdat het zo goedkoop is en omdat je dan veel buiten bent. Er is echter iets anders dat belangrijker is. Dat is het gedoe dat bij kamperen hoort.

Het meest gehoorde argument tegen kamperen is: ik ga toch niet met een toiletrol onder mijn arm naar de wc! Nu is dat ook niet het hoogtepunt van mijn vakantie, maar het draagt wel bij aan een goede vakantie: niet even gauw tussendoor naar de wc of de douche gaan, maar er de tijd voor nemen. Er rustig heen wandelen. Onderweg misschien een praatje maken. Dan weer het hele eind terug, want je wilt natuurlijk niet pal naast het toiletgebouw staan.

>> Ik heb de ontspulling nodig <<

Ik word er bij het kamperen gelukkig van als blijkt dat we geen fatsoenlijke blikopener hebben meegenomen en een blik geopend moet worden met het zakmes. Of als er iets kapot is dat ik letterlijk met een houtje en een touwtje kan maken. Koffiezetten, eten koken, afwassen, alles is meer gedoe zonder die handige apparaten van thuis. Maar zo ontdek ik ook weer dat dingen die de moeite waard zijn om te doen, het ook waard zijn om met aandacht te doen. Ik heb de tempovertraging en de ontspulling van het campingleven nodig om weer plezier te ervaren in het doen van die gewone dingen.

Het plezier dat ik daarin heb, zie ik als een gave van God. Juist omdat ik die dingen doe in zijn liefdevolle aanwezigheid doen ze ertoe. Daar denk ik zelden aan, maar ik ervaar het in het plezier dat ik beleef als ik daarmee bezig ben. Tegelijk relateert die ervaring al die 'belangrijke' bezigheden in de rest van het jaar. Ook die krijgen pas echt betekenis in de aanwezigheid van God. Zijn aanwezigheid maakt wat ik doe belangrijk, niet wat ik doe of wat een ander ervan vindt.

Namens de redactie van *OnderWeg* wens ik je een mooie, ontspannen zomertijd. Hopelijk kan dit nummer over basaal leven daar iets aan bijdragen. Ik neem het in elk geval mee naar de camping om er tussen al het kampeergedoe nog wat in te lezen.

**Bram Beute, redacteur van
*OnderWeg***

14 **REPORTAGE****Leven met minder**

Hoe ziet je leven eruit als je het ineens met minder wilt of moet doen? Jaap en Gea, Arend, Gijsbert en Karin vertellen over hun leven met minder inkomen, materie of mogelijkheden. 'In de winter sta je dus, voor de kachel op stoom is, 's ochtends je brood te smeren met een muts op.'

EN VERDER:4 **Praktijklokaal**12 **Redactioneel** Leendert de Jong17 **Beeld**23 **Nieuws**23 **Colofon**18 **Stimulans**19 **Column** Els van Dijk27 **Column** Eline de Boo

Stockbeelden: ElenaNichizhenova/iStock (pagina 1); Lya_Cattel/iStock (pagina 4); gabe9000c/iStock (pagina 5); portishead1/iStock (pagina 6-7); monique2/iStock (pagina 8); Kornél Máhl/Unsplash (pagina 17); noipornpan/iStock (pagina 29).

Tips voor het delen van het evangelie

In de NGK Sliedrecht was er op 16 juni een ontmoetingsdienst waarin het ging om de vraag: hoe deel je het evangelie? Het kader waarin die dienst plaatsvond, was helder: als je persoonlijk, en ook als gemeente, dicht bij de woorden van Jezus blijft, als je de liefde die Hij leert in de praktijk brengt, als je steeds weer begint bij het offer aan het kruis (het breken van het brood) en het gebed,

dan zal de Geest van God zelf mensen-harten aanraken.

Maar hoe breng je dit nu in praktijk? Dat was de vraag die tijdens de dienst nadrukkelijk gesteld werd. Mensen konden hun antwoorden, of een suggestie die zij wilden inbrengen, op een briefje schrijven. Er kwamen veel en veelsoortige reacties binnen. Volgens de inzenders kan het delen van het evangelie op allerlei

manieren gebeuren:

- in een gesprek met nieuwsgierige klasgenoten of medestudenten;
- door muziek te maken;
- door hoe je in het leven staat en jezelf gedraagt;
- door het erover te hebben met iemand in de trein, of met de kinderen van de club;
- door erover te spreken tijdens mijn werk in gezinnen waar ik kom;
- tijdens een gesprek in het ziekenhuis;
- doordat ik veel bespreek met mijn vriendin tijdens het hardlopen;
- door Dabarwerk in de zomervakantie;
- door jezelf te blijven en de liefde die je van God krijgt uit te stralen;
- in de ontmoeting met oude vrienden;
- als je bemoedigende kaarten stuurt met een Bijbeltekst erop;
- als je een afspeellijst met christelijke muziek met anderen deelt;
- als je in een koor zingt;
- door te evangeliseren bij een house-party;
- als collega's vragen wat ik in het weekend gedaan heb, antwoord ik: gespeeld in de kerkdienst;
- door er gewoon voor een ander te zijn.

Hoe deel ik het evangelie? Doordat ik veel bespreek met mijn vriendin tijdens het hardlopen.

Kampen-Zuid werkt aan duurzaamheid

De Bazuinkerkerk (GKv) in Kampen kent een GroeneKerkgroep. De kerk zelf is bezig met het thema duurzaamheid en zette daarin al heel wat stappen. De GroeneKerkgroep was benieuwd of dit onderwerp ook bij de mensen thuis leeft. Daarom heeft de groep een enquête uitgezet, waarop 119 reacties binnenkwamen. Gemiddeld gaven de kerkleden zichzelf een zes

voor duurzaamheid. Dit lijkt geen hoog cijfer, maar het kan wel verklaard worden: 'Er wordt zo veel geroepen over duurzaamheid dat het best lastig is om door al die verduurzaming, energiebesparende maatregelen, milieuvriendelijke acties en "klimaatneutrale" bossen voor jezelf de bomen te zien.' Het onderzoekje maakt duidelijk dat driekwart van de inzenders anders wil omgaan

met duurzaamheid. De GroeneKerkgroep wil hen daarbij helpen, in ieder geval als het gaat om bewustwording. Uit het onderzoek blijkt dat er bij mensen thuis al veel gebeurt. Men is al bezig met het scheiden van afval, het kopen van fairtrade of biologische producten, met zonnepanelen, door vegetarisch of minder vlees te eten, door het gebruik van plastic zakjes te

>> *De kerkleden gaven zichzelf een zes voor duurzaamheid* <<

vermijden, door tweedehands spullen te kopen of korter te douchen. De mensen die reageerden, geven de groep ook suggesties mee, bijvoorbeeld om in de kerk stenen bekers te gebruiken in plaats van plastic wegwerpbekers. De groep is blij met de suggesties, maar wijst er bij dit voorbeeld wel op dat het niet zo zwart-wit is als het lijkt: om plastic bekertjes te

Bij mensen thuis gebeurt al veel, bijvoorbeeld door het kopen van tweedehands spullen.

maken is op dit moment minder energie nodig en wordt het milieu minder belast dan wanneer stenen bekers gebruikt worden. Dat komt vooral

door het eenmalige gebruik en door het energieverbruik dat nodig voor de opwarming van afwaswater bij stenen bekers.

'Wij maken gebruik van elkaars talenten'

De tijd dat een predikant een onemanshow kon opvoeren tijdens een kerkdienst is voorbij. Veel gemeenten kennen diensten die mede voorbereid worden door gemeenteleden. Ook in de GKv Enschede-Noord zijn ze daarmee bezig en wordt daar stevig over nagedacht. Belangrijke vraag is hoe je de voorbereidingsgroepen – waarvoor zich al ongeveer dertig mensen gemeld hebben – het beste helpt bij hun werk. Uitgangspunt bij de voor Enschede-Noord nieuwe aanpak is deze wens van de kerkenraad: 'Wij willen in de diensten graag de ander bereiken. Daarom hebben onze samenkomsten een uitnodigend karakter en zijn de diensten laagdrempelig wat betreft taal en liederen. De diensten zijn gastvrij en veilig zodat gemeenteleden willen bijdragen; daarnaast zijn onze diensten warm en ontspannen. Er is ruimte voor interactie

en ontmoeting in en rond de diensten. Wij maken gebruik van elkaars talenten door naast de predikant gemeenteleden een uitvoerende rol te geven in en rond de diensten.'

>> *'De kerkdienst moet worden gezien als een soort film'* <<

De kerkenraad heeft ook een beeld van hoe de diensten eruitzien: 'De dienst is één geheel en moet worden gezien als een soort film. Er wordt gestreefd naar een passende, samenhangende en uitgebalanceerde liturgie. Alle onderdelen dragen bij aan het vieren van het geloof door toerusting, ontmoeting, bemoe-

diging en lofprijzing.' De mensen die er komen, moeten 'meegenomen' worden door alle onderdelen van de dienst. Voor de predikant betekent dit dat hij de monumentale preekstoel van de kerk verlaat; hij krijgt de tip om 'de interactie met de mensen aan te gaan, ook vanaf het podium en in de kerkzaal'. Een predikant moet ervoor zorgen dat hij tijdig informatie over de preek verstrekt, zodat de voorbereidingsgroep ermee aan het werk kan. Ook hier geeft de kerkenraad een voorzet voor: 'De verkondiging is Bijbels en stelt Christus centraal, stimuleert tot leven als verlore christenen, richt zich op mensen in hun eigen levenssituatie en is dus eigentijds, praktisch toepasbaar en relevant. De verkondiging is bemoedigend en troostvol.' Enschede-Noord wil gastvrij zijn: voordat de diensten beginnen, is er een halfuur gelegenheid om samen iets te drinken.

Ultiem genieten

Nederlanders behoren tot de gelukkigste mensen van de wereld. We leven namelijk ruim boven het bestaansminimum. De meesten van ons hoeven zich geen zorgen te maken om eten, drinken, kleding en wonen. Toch knaagt er kennelijk wel iets. We zijn, als gelukkigste mensen van de wereld, toch naarstig op zoek naar geluk, misschien wel naar ultiem geluk. Waar draait het nu echt om? Wat heeft geluk met zingeving te maken?

tekst **Maarten Verkerk**

Als we de media mogen geloven dan heeft geluk te maken met 'ervaringen'. Het kopen van nieuwe kleren of het maken van een wereldreis. Het lopen van een marathon of het beklimmen van een berg. Het bezoeken van een oude stad of het spotten van wilde dieren. Het aangaan van nieuwe relaties en spannende vormen van seksualiteit. Het ervaren van spiritualiteit en het verblijf in een oud klooster. De belofte van al deze activiteiten is dat het ultieme genieten binnen handbereik ligt.

Belofte

Ik moet eerlijk zeggen dat ik wel gevoelig ben voor die belofte van het ultieme genieten. Ze doet namelijk een appèl op iets wat in mijn hart aanwezig is. Namelijk, het diepe verlangen om volmaakt gelukkig te zijn, om puur en intens te genieten, om me helemaal over te geven. Het is een diep verlangen dat steeds weer geactiveerd wordt als het leven even tegenzit. Tegenslag,

verdriet en pijn horen immers niet bij geluk. Elke tegenslag wakkert daarom dit verlangen verder aan. Er is nog een reden waarom ik er gevoelig voor ben. Het bevestigt me namelijk in mijn eigen kunnen. Ik kan er zelf voor zorgen dat het ultieme geluk in mijn leven gaat doorbreken. Het enige wat ik moet doen is 'mijn eigen hart volgen', 'ervoor gaan' en 'alleen dingen doen waar ik energie van krijg'.

Viervoudig

In ons denken zien we vier dingen terug. Als eerste geloven we dat geluk *maakbaar* is. Op de een of andere manier hebben we het zelf in de hand. Door de juiste dingen te doen of door ons leven om te gooien. Ten tweede geloven we dat geluk te maken heeft met *bepaalde gebeurtenissen*. Die bepalen mijn geluk. Iets in de trant van: toen gebeurde er dit en daarom ben ik gelukkig. Als derde geloven we dat geluk te

maken heeft met *bijzondere ervaringen*. Dan gaat het om een exotische vakantie, een marathon lopen in Vietnam of een duospiong met een parachute. Ten slotte geloven we dat we geluk uiteindelijk kunnen *afdwingen*. Uiteindelijk zijn we van niemand afhankelijk en hebben we het zelf in de hand.

Spannend

De vraag naar geluk is een spannende vraag. Als we namelijk iets verder kijken dan ons eigen leventje, dan zijn er dingen die ons geluk bedreigen. Onze leefomgeving wordt bedreigd door de opwarming van de aarde. Onze rijkdom lijkt langzaam maar zeker af te brokkelen. De tegenstellingen in de samen-

leving nemen toe. De rechtsstaat staat onder druk. Racisme en antisemitisme worden luid verkondigd. Ook religie staat onder druk. Dit roept allerlei vragen op. Hebben we niet iets anders te doen dan ons te richten op geluk? Of een heel andere vraag: als dit de context is waarin we leven, hoe kunnen we dan toch nog genieten?

Maakbaar

Als er een boodschap is die ons door de cultuur wordt toegeschreeuwd, dan is het wel de gedachte dat geluk maakbaar is. Uiteindelijk heb je het zelf in de hand. Als je de adviezen van alle priesters en priesteressen in de tempel van welzijn en geluk volgt, dan is geluk gegaran-

deerd. Je moet de nodige offers brengen, zowel financieel als niet-financieel, maar het gaat lukken.

Tegenstellingen

Prediker, een Joodse filosoof wiens werk onder leiding van de heilige Geest in de Bijbel is gekomen, is het hartgrondig oneens met deze boodschap. Hij gelooft niet dat geluk maakbaar is.

>> Het ultieme
genieten
ligt binnen
handbereik <<

In het derde hoofdstuk van zijn boek vinden we de uitdrukking 'er is een tijd om...' Dan volgen er allerlei verschillende activiteiten. 'Er is een tijd om te baren en een tijd om te sterven. (...) Er is een tijd om te huilen en een tijd om te lachen, (...) een tijd om te omhelzen en een tijd om af te weren. (...) Er is een tijd om lief te hebben en een tijd om te haten.' Opvallend is dat Prediker in dit hoofdstuk zijn betoog opbouwt vanuit tegenstellingen. Ervaringen die je gelukkig maken en ervaringen die je diep verdrietig maken. Ervaringen die je graag wilt hebben en ervaringen die je graag uit de weg gaat. Prediker presenteert in dit hoofdstuk de feiten. Hij geeft geen moreel oordeel. Hij geeft ook geen lifestyleadviezen. Hij zegt gewoon: zo en zo gaat het in het leven. Er gebeurt van alles in je leven waar je geen invloed op hebt. Soms gebeurt er iets dat je blij maakt en soms iets dat je verdrietig maakt. We herkennen deze observatie van Prediker wel. In al je streven naar geluk blijft het verdriet je achtervolgen. Heb je een bijzondere vakantie gepland, dan moet je terug omdat een geliefde is overleden. Heb je de man van je leven gevonden, dan word je ernstig ziek.

>>

Wordt geluk bepaald door gebeurtenissen die in ons geheugen staan gegrift?

De kunst van het ultieme ligt in het alledaagse.

Gebeurtenissen

Is het echt zo dat geluk bepaald wordt door bepaalde gebeurtenissen in ons leven? Gaat het om gebeurtenissen die we concreet kunnen aanwijzen? Die in ons geheugen staan gegrift?

De Griekse filosoof Aristoteles heeft zich uitvoerig met geluk beziggehouden. Hij stelde de vraag: wat moet een mens doen om het geluk te bereiken? Of beter: wat moet een mens doen om het ultieme geluk te bereiken? Aristoteles

>> Wij koppelen geluk vaak aan bepaalde gebeurtenissen <<

geloofde niet dat je gelukkig wordt door bepaalde gebeurtenissen. Hij herinnerde zijn studenten eraan dat één zwaluw nog geen zomer maakt. Zo volstaat ook een bijzondere dag niet om een mens volkomen gelukkig te maken. Ook stelde hij: het ultieme geluk heeft te maken met een leven dat 'af' is. Het heeft te maken met een 'voltooid leven'. Wat Aristoteles hier zei, staats haaks op onze eigen opvattingen: wij koppelen geluk vaak aan bepaalde gebeurtenissen. We streven naar meer van dat soort gebeurtenissen.

Voltooid

Aristoteles verbond geluk echter met een heel leven. Dan komt er bovendien nog iets bij: in zijn visie heeft geluk niet alleen te maken met de toestand van ultiem geluk die je wilt bereiken, maar ook met de manier waarop je leeft. Voor Aristoteles betekende dat: een deugdzaam leven. Een van die deugden was gematigheid. Met andere woorden: geluk heeft niets te maken met bijzondere gebeurtenissen. Geluk heeft juist te maken met je hele leven. Het gaat in zijn visie om een 'voltooid leven'. Ook heeft geluk niets te maken met extravagantie, grenzeloosheid en mateloosheid. Nee, het gaat om een deugdzaam leven.

Bucketlist

Tegenwoordig hoor je vaak het woord 'bucketlist'. Het gaat dan om een lijstje van dingen die iemand graag nog in zijn leven wil doen. Meestal bestaat dat lijstje uit grote of bijzondere dingen. Een reis door Nieuw-Zeeland. Een reis naar de Noordpool. De *big five* in Afrika zien, enzovoorts. Voor sommige mensen heeft dit lijstje ook iets van: eerst Mekka zien en dan sterven.

Is dat zo? Word je gelukkig van dit soort grote of bijzondere dingen? We keren weer terug naar Prediker. Hij vertelt in zijn boek (Prediker 2) dat hij 'grootse dingen' heeft gedaan. Paleizen gebouwd en wijngaarden geplant. Tuinen en parken aangelegd. Veel bezit vergaard. Het genot geproefd van vele, vele vrouwen. Wat is dan zijn conclusie? Het heeft mij niets gebracht. Al dat gezwog heeft mij niets opgeleverd. Het had geen enkele zin.

Opdracht

Wat dan wel? Later in zijn boek geeft Prediker zijn leerlingen de opdracht om te genieten. Let even op: ze krijgen de opdracht. Zo lezen we in hoofdstuk 9: 'Dus eet je brood met vreugde, drink met een vrolijk hart je wijn. (...) Draag altijd vrolijke kleren, kies een feestelijke geur.

>> *Eerst
Mekka zien en
dan sterven* <<

Geniet van het leven met de vrouw die je bemint.' Prediker gelooft er niets van dat je geluk vindt in bijzondere ervaringen. In zijn visie ligt de kunst van het ultieme genieten in het gewone, in het alledaagse. Bijzonder dat Prediker hier een opdracht geeft. Hij weet als geen ander dat er veel pijn, verdriet en onrecht in de wereld is. Toch zegt hij: 'Geniet van de kleine dingen die je dagelijks toevallen.'

Afdwingbaar

Als er iets is wat de markt van welzijn en geluk ons toeschreeuwt, dan is het wel de gedachte dat we uiteindelijk geluk kunnen afdwingen. Het is niet alleen maakbaar, maar ook afdwingbaar. We hebben het uiteindelijk in onze eigen hand.

Prediker gelooft hier niet in. In Prediker 6 wordt het leven van een rijk man beschreven. Iemand die alles heeft wat zijn hart begeert. Het ontbreekt hem werkelijk aan niets. Maar die man heeft een groot probleem. Hij kan er niet van genieten. Anderen genieten wel, maar hij niet. Dan komt Prediker met de bijzondere conclusie: een doodgeboren kind is zelfs beter af. Waarom deze conclusie? Waarom is een doodgeboren kind beter af?

Kwetsbaar

Prediker gaat ervan uit dat elk mens op zoek is naar geluk. Niet zomaar geluk, maar een zinvolle vervulling van je leven. Dat is de tragiek van de rijke man: hij heeft alles, maar zijn leven is niet 'vol' en zal ook nooit 'vol' worden. Hij leidt een onvervuld bestaan. Kennelijk wil Prediker iets zeggen als: die zoektocht naar ultiem geluk heeft iets kwetsbaars. Ook al ben je rijk, ook al ben je gezond, ook al heb je alles bereikt wat er in de wereld te bereiken valt, je kunt er zelf niet voor zorgen dat je een zinvol bestaan leidt. Een doodgeboren kind is daarom beter af: dat wordt niet geconfronteerd met de onrust van een onvervuld bestaan.

Ontvangen

Waarom kan de rijke man uit Prediker 6 niet genieten? Waarom drijft de onrust hem voort? Dan zegt Prediker iets wat we als christenen allemaal wel weten. Maar het is de vraag of we de diepte ervan verstaan. Prediker zegt dat genieten een geschenk van God is (Prediker 5:18). Prediker stelt een scherpe diagnose van onszelf en onze cultuur: we kunnen niet meer ontvangen. Zeker niet meer onbevangen ontvangen. We willen geluk in de hand hebben. We willen het afdwingen. We zijn daarom maar steeds rusteloos op zoek naar het ultieme genieten en naar een vervuld bestaan.

Prediker pleit voor de kunst van het ontvangen, onbevangen ontvangen. Het is opvallend dat Prediker nergens een beschouwing geeft over de zin van het leven en het leiden van een zinvol bestaan. Hij lijkt een meester in het negatieve: alles is lucht en leegte. Hij gebruikt die stijfiguur van het negatieve om zijn leerlingen uit te dagen met de vraag naar geluk, naar een vervuld bestaan, naar een zinvol leven. Het is alsof Prediker wil zeggen: ga aan de slag met deze vragen, maar besef dat je het antwoord niet vindt in je eigen handelen. Niet in het verzamelen van ervaringen, maar in het ontvangen. Het onbevangen ontvangen.

>> *Er zijn
scherven die je
leven verrijken* <<

Scherven

Prediker geeft weinig morele adviezen. Hij daagt zijn studenten uit om zelf antwoorden te vinden. Het zou dan ook van weinig respect voor Prediker getuigen om deze bijdrage af te sluiten met een moreel advies. Laat ik vertellen wat Prediker met mij heeft gedaan. Hij heeft mij verlost van het geloof in beheersing en vooruitgang. Zowel persoonlijk, kerkelijk als politiek. Hij heeft mij ook geleerd dat in een absurde en chaotische wereld er scherven zijn die je leven verrijken. Scherven van geluk die je toevallen. Levenskunst heeft voor mij meer te maken met loslaten en ontvangen dan met beheersen en afdwingen. Gelukkig heb ik nog een 'heel leven' voor me om dat te leren.

**Maarten Verkerk is bijzonder
hogleraar filosofie.**

Dick Mostert over rust ervaren

'Haal het klooster naar je dagelijkse leven'

Dick Mostert (62) is leider van Spectrum, een centrum voor therapie en pastoraat. Vijf weken geleden lag hij nog op het strand op Malta. 'Mijn vrouw had het uitgezocht.' Maar aan vakantie tóe zijn? Dat vindt hij onzin. 'Er zijn mensen die zich het hele jaar uit de naad werken. Dan gaan ze een week naar een klooster om stilte te ervaren. Haal dat klooster naar je gewone leven! Ik geloof dat ik dat wel aardig kan, ja.'

tekst **Embert Messelink** beeld **Dick Vos**

Mostert komt op zijn gemak aangelopen in zijn Hattemse achtertuin. Korte broek en T-shirt. Hij heeft die ochtend een paar therapie sessies gegeven bij Spectrum. Daar leidt hij mensen op om 'het leven te leren leven'. De middag van deze junidag is voor het interview. 'Maar als je wilt dat ik het nog lees, moet je het wel komende week toesturen, want in juli en augustus doe ik helemaal niks meer.' Het gesprek gaat over werken en ontspanning, maar waaiert moeiteloos uit naar alle terreinen van het leven. Kan hij niks met een vraag, dan zegt hij dat recht voor zijn raap. Hij doorspekt zijn antwoorden geregeld met krachtige termen. 'Schrijf dat maar niet precies zo op.'

De baas blijven. Dat is een van de belangrijkste dingen in je werk, vindt Mostert. 'Het gaat om de vraag of het werk jou in beslag neemt of dat jij de baas over je werk blijft. Mensen rennen achter hun eigen agenda aan, die ze eerst zelf creëren. En dan 's avonds ook nog verplicht naar een feestje. Niets is meer beheer. God heeft ons toch de rol van beheer gegeven?'

Je zegt: haal het klooster naar je gewone leven. Hoe doe je dat?

'God geeft het leven ritme. Hij geeft bijvoorbeeld elke week een zondag. God geeft elke dag een nacht. Elke dag heb je het ritme van eetpauzes. God geeft je zelfs je inademing waarin je energie

opdoet en je uitademing waarin je los kunt laten. Dat is een moment van rust waarop je inademing vanzelf weer volgt. Stel dat je inderdaad het hele jaar aan een stuk door werkt en eens per jaar de vakantie of het klooster als rustmoment aangrijpt. Neem dan die ervaring van rust eens mee je gewone leven in. Probeer eens elke week een middag vrij te nemen. Ga naar een boom staren of zo iets. Ga oefenen, want het gaat niet vanzelf.'

Uitademen

'Er zijn ook mensen die voluit genieten van hun werk, daar energie uit halen en er heel veel tijd aan geven. Oké, misschien komen andere dingen een beetje

in de knel, maar toch... Ze doen het met plezier. Die mensen zou ik graag een weekje training geven. Volgens mij zijn het er veel. Ik ben er zelf een van. Ik kon lang met drie uur slaap per nacht toe. Om elf uur 's avonds begon er voor mij nog een nieuwe werkdag, tot een uur of drie à vier 's nachts. Dan sliep ik drie uur en stond ik om zeven uur weer op. Ik had het goed naar mijn zin.

>> 'Ga naar een boom staren of zoiets' <<

Maar als ik er nu op terugkijk, had ik weleens tegen mezelf kunnen zeggen: Dick, adem je nog wel uit? Kun je de dingen soms ook even loslaten? Een boog die altijd gespannen staat, dat gaat niet. De pijl schiet dan ook niet weg. Geloof nou in de cyclus van het leven die God geschapen heeft. Je hartslag, je ademhaling, de wisseling van seizoenen. Als ik dat soort dingen tegen moderne managers zeg, krijg ik terug: jazeker, daar houden we tegenwoordig rekening mee. Inderdaad, deze mooie wijsheden vind je in de managementboeken terug. Maar in werkelijkheid?'

Er zijn legio mensen die kapotgaan aan hun werk, opbranden. Wat is er dan mis?

'Volgens mij spelen bij een burn-out heel vaak twee dingen. Het eerste is: je doet niet de dingen waarvoor je bestemd bent. Dat mag je van mij ook opvatten als: waar God je bedoelt. Volgens mij weet je vaak best waar je bestemming is. Als jij een goede uitvoerder bent, waarom wil je dan per se op de plek van de baas zitten? Het tweede is: we denken allemaal dat het leven maakbaar is, dat dingen te

Dick Mostert: 'Neem een ervaring van rust mee je gewone leven in. Probeer eens elke week een middag vrij te nemen. Ga naar een boom staren of zoiets. Ga oefenen, want het gaat niet vanzelf.'

veranderen zijn, dat we ze door onze inspanningen beter kunnen maken. We kunnen slecht accepteren dat dingen zijn zoals ze zijn. Daar kun je aan kapotgaan.'

Het leven is misschien niet maakbaar, maar toch wel te beïnvloeden? We kunnen dingen naar onze hand zetten. Maar als dat niet lukt, wanneer moeten we dan overschakelen op acceptatie? Dat is best een lastige vraag.

'Ik zie vooral veel mensen die al hun problemen het liefst in een keer oplossen. Dat is onze grootste handicap. Ik was begin juni een dag op Opwekking. Dat is een festival vol mensen die met een beroep op de Heer alles wat pijnlijk is, proberen weg te maken. Als je je pijn en problemen op die manier wilt oplossen, weet ik zeker dat het niet gaat lukken. Accepteer, aanvaard, daar begint het mee.'

Maar als je in een lastige werksituatie zit, kun je toch in actie komen? Iets doen?

'Het gaat me om de menselijke maat. Natuurlijk hebben we invloed. Prima, oefen die invloed uit op die punten waar je invloed hebt. Doe gewoon de dingen die jij kunt doen. Maar besef: als je meer wilt dan dat, dan word je moe. Zoek naar jouw maat, naar jouw plek. Waarom dat zo moeilijk is? Ik weet het niet. Ergens bevallen die woorden ons niet. Dat is gebleken. Adam had er al last van.

Ik zeg altijd: haal uit het leven wat erin zit, niet meer en niet minder. Dat is je opdracht. Ik geloof dat je dat het beste kunt vanuit een diepe tevredenheid met jezelf. Heb je vrede gesloten met wie je bent? Kun je jezelf aanvaarden ten opzichte van jezelf, van je naaste, van God? Als dat je niet lukt, moet je steeds

>>

En route

Ik houd er niet van om vlak voor vakantietijd bezig te zijn met zelfreflectie, met vragen als: waarom zei ik dat en niet iets anders, of: waarom handelde ik toen zo? Zelfreflectie is niet echt leuk, ook al geeft het vinden van een antwoord rust. Soms stel ik mijzelf een gekke vraag: waarom ben ik nog lid van de ANWB? Eerlijk gezegd, gelet op de moderne auto's die bijna geen pech meer hebben, geen idee.

Zelfreflectie komt dichterbij als het om de kerk gaat. Waarom ben ik GKv-lid? Een vraag die mij gesteld is. Ja, waarom? Ik vind rust bij dit antwoord: omdat ik trouw wil zijn aan de kerken waarin ik opgroeide en God mocht leren kennen. Kerken ook die zich (blijven) openstellen voor het leren 'begrijpen en (...) kennen van de liefde van Christus die alle kennis te boven gaat'.

>> Zelfreflectie is niet echt leuk <<

Er zijn wel dingen die aan die rust morrelen. Ik noem een paar recente. Informatie over 'de jaren zestig'; soms lijkt het alsof 'mijn' kerken vrijwel alles fout deden. Natuurlijk is dit één kant van de zaak, maar toch. De kerkorde voor fusiekerk GKv en NGK die zegt 'hoe het kan, niet hoe het moet'. Prima, al langer denk ik: komt in GKv-kerkordes niet te veel 'van boven'? Maar toch: zit in kerkorde niet iets van (kerk)recht, van afspraken? Gek gezegd, van een Burgerlijk Wetboek zeg je toch ook niet dat dit aangeeft hoe het kan? En ten slotte de verwijten van ver weg en dichterbij over de 'foute' koers van de GKv.

Voel ik onrust? Nee, toch niet. Voor dit antwoord schuil ik nu bij begrippen die passen bij *OnderWeg*. Die naam knipoogt naar de reis van Gods kinderen in dit leven. Hun einddoel staat vast, ze kennen de gids: de Heer die zijn Woord en Geest geeft. En natuurlijk, ook trekkers met die gids blijven mensen die aarzelen of van mening verschillen over de te kiezen route. Toch trekken ze samen verder, zonder vrees voor onverwachte of nieuwe dingen; die horen bij *en route* zijn.

Bij zelfreflectie in het algemeen passen geen grote woorden. Volgende is: luisteren. Samen doorlopen. En bidden om de leiding van de Geest. Dan lukt het.

Leendert de Jong, hoofdredacteur van *OnderWeg*

opnieuw dingen doen om tevreden met jezelf te worden.'

Op de website van Spectrum zeg je: 'Er bestaan mensen die de meest serieuze dingen spelend leren en dat zijn meestal kinderen.'

'Precies!'

Kunnen volwassenen ook nog spelend leren hun plek te vinden?

'Ja, het kan. Maar dan neem je wel het risico dat je niet serieus genomen wordt. Dat je lastig wordt gevonden, misschien zelfs de dorpsgek wordt genoemd. Als je spelend wilt leren, ga je onverwachte dingen doen. Mensen schrikken daarvan, worden oordelend. Daar is dus veel lef voor nodig als je iemand bent die graag serieus genomen wil worden. Stel dat iemand zegt: ik vind het niet zo belangrijk om veel of weinig te verdienen, ik wil gewoon doen wat ik leuk vind. Dan gaan toch de mensen hun wenkbrauwen fronsen?'

Wat heeft zo'n leerproces nou met God te maken?

'Dat is zo'n vraag waarmee ik helemaal niets kan, weet je dat? Het leven is God. Alles is toch van God? Wie denk jij wel dat je bent? Natuurlijk is God daarbij aanwezig. Dat jij dat durft te ontkennen met je hoofd! Waar jij gaat staan, daar is Hij.'

Maar in de werkelijkheid van elke dag kan het een klus zijn om God te verbinden met je werk en je vakantie.

'Ja, we zijn allemaal grote splitsers. Ieder mens, ik ook. En als je dat doet, hak je een deel van jezelf af. Het draait in ons leven altijd om bewustzijn, eerlijk zijn tegen jezelf en verbinding maken. Wees je ervan bewust wanneer je delen van je leven afsplitst van God. Maak dan weer verbinding met Hem. En veroordeel je zelf niet te hard, als je toch weer aan het splitsen bent.'

Hebben we ook niet een beetje nuchterheid nodig: geen enkele baan, geen enkele vakantie is het paradijs op aarde. Niet alles is altijd leuk.

'Er zit een vorm van verwendheid in onze zapschuld. Als iets je niet bevalt, zap je door. Het zit vast op de gedachte dat de boel hier maakbaar is. Laten we met die gedachte stoppen. Dat is een moeilijke les voor veel mensen. Als je die les niet leert, is de

kans groot dat je overspannen of depressief wordt.

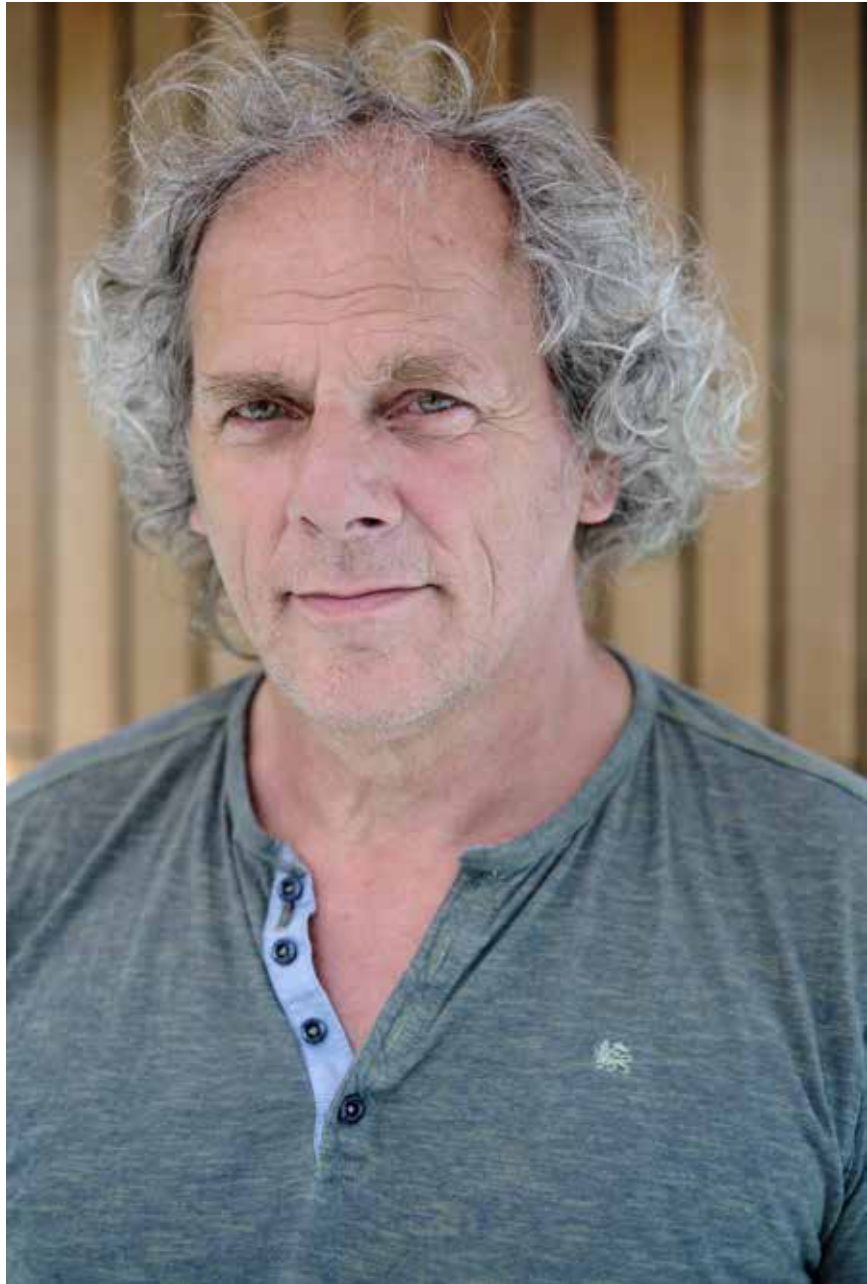
Weet je, ik werk hier bij mijn huis aan een carport. Ik bouw dat ding zelf. Elke maandag heb ik hier drie kleinkinderen, die me helpen. Ze sjouwen ook rond met hamers en spijkers. 's Avonds moet ik dan nog een uurtje doorwerken om te herstellen wat zij hebben aangericht. Een enkele keer doen ze per ongeluk iets goed, dan zit er een spijker op de plek waar hij hoort. Zo zit het tussen ons en God. Wij zijn echt onbekwaam tot iets goeds. Toch is God er blij mee dat we bij Hem zijn en met Hem meewerken. Ik vind dat zo vertroostend!

>> *'Ik probeer er niet zo serieus bij te kijken'* <<

Is dat niet heel minimalistisch?

'Dit is waar het om gaat. Zodra jij denkt dat God blij is met de resultaten van je werk, onderschat je de heiligheid en grootheid van God. Dat je je inzet, dat je je best doet, prachtig. Maar het enige wat God prachtig aan jou vindt, is als je in zijn nabijheid wilt zijn. Als je naar Hem verlangt, dat vindt God leuk. Dat heeft niets met minimalisme te maken. Ik leef ruimer en rijker dan veel mensen. Ik doe goede dingen met mensen. Maar ik probeer er niet zo serieus bij te kijken. Mijn resultaten doen er niet toe in mijn verhouding met God. Ik wil een beetje relativerend in het leven staan.

Inderdaad, ik ben in mijn werk bezig de levens van mensen weer heel te maken. Ach, waarschijnlijk zegt dat iets over mijn eigen leven, waarin heelheid ontbrak. Ik werk aan een opleiding waarin het maken van contact een rol speelt. Waarschijnlijk heeft het aan echt contact in mijn leven te veel ontbroken. Er

Dick Mostert: 'Dat je je inzet, dat je je best doet, prachtig. Maar het enige wat God prachtig aan jou vindt, is als je in zijn nabijheid wilt zijn.'

bestaan geen mensen die heel zijn. Kun je dat als waarheid accepteren en gaan leven?'

En als dat niet lukt?

'Dan ben je de weg kwijt. God zegt: dit is je weg. Als we die God vervangen door geld, geluk, prestatie of zelfontplooiing,

dan geeft God de weg niet meer aan. Zelf kunnen we de weg niet vinden. Dat is te groot voor ons. Die weg moeten we ons laten wijzen. Of we moeten door de Weg gevonden worden.'

Embert Messelink is zelfstandig tekstschrijver.

Leven met minder

Hoe ziet je leven eruit als je het ineens met minder wilt of moet doen? Jaap en Gea, Arend, Gijsbert en Karin vertellen over hun leven met minder inkomen, materie of mogelijkheden.

tekst **Annemarie van den Berg-Nap**

Jaap Boersma en Gea Overweg zijn de initiatiefnemers van eetcafé Eetze in IJsselmuiden (sinds 2014). Eetze is ontstaan uit hun persoonlijke overtuiging en idealen als christen. Meer informatie over hun werk is te vinden op eetze.nu

In 2014 maakten Gea en Jaap de balans op. Het was het jaar waarin ze hun 25-jarig huwelijksfeest vierden en beiden 50 werden. 'We vroegen ons af: is dit het leven dat bij ons past? Of beter nog: dat God van ons vraagt?' Het werd al snel duidelijk dat het tijd was het roer om te gooien.

Dilemma

'Evenals Gea had ik een zinvolle maatschappelijke functie', vertelt Jaap. 'Maar toen ik weer eens 's avonds de straat in kwam rijden na een lange werkdag vroeg ik me af: wie wonen hier eigenlijk in de straat?' Gea werkte als manager in de jeugdhulpverlening. 'Vanachter de computer maakte ik beleid, zocht ik vrijwilligers en pleeggezinnen, maar mijn dagelijkse leven stond daar zo ver van af. Het werd een innerlijk dilemma.' Ze wilden er vooral voor de buurt zijn.

Daarop besloten ze dat Jaap ontslag zou nemen.

Confronterend

Ze startten met open maaltijden in hun woonkamer in IJsselmuiden. Het begon met zo'n tien mensen, maar inmiddels komen er zo'n zeventig mensen en vinden de maaltijden plaats in een oude basisschool. 'Eetze is open voor iedereen. Er komen nieuwe Nederlanders, mensen uit de buurt, gezinnen met kinderen en alleenstaanden.' Jaap: 'Als je je realiseert hoe belangrijk relaties zijn, dan is het samenbrengen van mensen via een maaltijd een goede en laagdrempelige manier. Wij zijn geen hulpverleners, maar willen een plek bieden waar je jezelf kunt zijn.' Niet iedereen in hun omgeving begreep de keuze van Jaap en Gea. 'Misschien vonden ze onze keuze confronterend',

vertelt Gea, 'of deed het ook een appèl op hun geweten. We zijn overtuigd dat onze manier van leven heel erg past bij wat God van christenen vraagt, maar we willen niet drammen.'

>> 'Het werd een innerlijk dilemma' <<

Geloofwaardig

Ook voor hun zes kinderen had de keuze grote gevolgen. Gea herinnert zich dat de oudste twee zich in die periode afzetten tegen de kerk en het geloof. 'Dat zette ons ook aan het denken. In hoeverre ben je als ouders geloofwaardig als je wel van alles roept, maar er niet naar leeft? Ze zeggen nu dat we in elk geval leven naar onze overtuigingen.' Met minder financiële zekerheden moe-

ten Gea en Jaap andere keuzes maken. 'We leven erg sober, zo hebben we onder andere bijna alle abonnementen opgezegd', vertelt Gea, 'maar het is heel bijzonder om te merken hoeveel je van mensen krijgt. Je mag dan bijvoorbeeld iemands auto lenen. We zijn niet zielig, sterker nog: we voelen ons vreselijk rijk.' Jaap vult aan: 'Parallel aan ons verlangen om meer te betekenen voor onze buurt, wilden we ook minder gaan consumeren. Dus dat sloot eigenlijk heel goed aan.'

Begrip

Na vijf jaar is Eetze een begrip in IJsselmuiden. Ook de gemeente Kampen ziet de waarde van het buurtinitiatief. Jaap: 'Steeds vaker hoorden we van bezoekers dat ze wel een poosje wilden meeleven in ons gezin. We zijn hierover in gesprek

gegaan met de gemeente en na twee jaar is het zover dat we een boerderij hebben kunnen kopen waarin appartementen komen voor mensen die baat hebben bij gezamenlijk wonen.' Het geloof van Gea en Jaap heeft de afgelopen jaren een ontwikkeling doorgemaakt. 'Voorheen leefden we een beetje in ons eigen kerkelijke kringetje. Nu staan we veel meer in relatie met mensen van heel verschillende achtergronden. We hebben ontdekt dat Gods liefde er voor iedereen is en hopen op deze manier zijn ambassadeurs te zijn.'

Jaap en Gea verkochten hun huis en kochten een boerderij waarin appartementen komen voor mensen die baat hebben bij gezamenlijk wonen.

Gijsbert Schutten en Karin Prins wonen sinds twee jaar met hun jonge kinderen Juliëtte en Berend in een tiny house op een stuk braakliggend terrein in Nieuwegein. Een tiny house is een piepkleine zelfgebouwde woning. Benieuwd naar hoe Gijsbert en Karin wonen? Kijk op www.dromenoverfrankrijk.nl.

Gijsbert en Karin en hun twee kinderen voor hun tiny house.

'We woonden in een flat in Zeist. Toen onze oudste werd geboren, vroegen mensen ons: wanneer gaan jullie verhuizen? Die vraag kregen we nog vaker toen onze tweede zich aan-diende. Maar wij wilden helemaal niet groter. In plaats van groter en meer, wilden we juist kleiner en minder.'

Oergevoel

'Karin ontdekte de tinyhousebeweging en naarmate we ons hier meer in verdiepten, werden we steeds enthousiaster. We wilden een vrijer leven voor onszelf creëren, waarin we niet gebonden zijn aan een huis of hypotheek. We besloten om naast ons

>>

>> Thema

werk in de weekenden ons eigen huisje te bouwen. In die periode deden we afstand van een heleboel spullen. We zijn best bewaarderig, maar als je weinig ruimte hebt, moet je keuzes maken. Je eigen huis bouwen, geeft een soort oergevoel. Je kunt het helemaal maken zoals bij jou past. We hadden ons huis inmiddels in de verkoop en na een jaar werken was het zo ver dat we in ons tiny house konden gaan wonen.'

Rentmeesterschap

'Er zijn weinig plekken in Nederland waar je permanent kunt wonen in een tiny house: we moeten eind dit jaar

hier weg. Je moet wel tegen deze onzekerheid kunnen. Onze oudste gaat inmiddels naar school, daarom zoeken we een plek waar we minstens vijf jaar mogen blijven.

Waar we vroeger heel anoniem in een flat met wel vijfhonderd mensen om ons heen woonden, wonen we nu in een gemeenschap met negen huisjes en hebben we veel meer contact. Volgens mij is deze manier van leven meer zoals het bedoeld is. Deze levensstijl komt niet expliciet voort uit onze christelijke overtuiging, maar sluit wel aan bij het idee van rentmeesterschap: Wat is het doel van je leven? Hoe ga je om met

de aarde? Hoe besteed je je tijd? Ons huis is deels zelfvoorzienend door zonnepanelen, een composttoilet en een plantenfilter.'

Inleveren

'Natuurlijk hebben we wel iets moeten inleveren qua comfort. Zo hebben we geen vaatwasmachine en geen cv. In de winter sta je dus, voor de kachel op stoom is, 's ochtends je brood te smeren met een muts op je hoofd. Volgens mij is het goed om jezelf regelmatig af te vragen: maak ik mijn eigen keuzes of leef ik volgens de normen van mijn omgeving?'

Arend van Faassen heeft ernstig hersenletsel door een verkeersongeval. Hij schildert, vilt en bewerkt speksteen.

Soms is de keuze om met minder te leven niet vrijwillig. Zoals bij Arend. Twaalf en een half jaar geleden werd hij aangereden door een bus. De spiegel van de bus klapte hard tegen zijn achterhoofd en liet hem achter met ernstige tinnitus.

Re-integreren

'Ik was fulltime docent op het VMBO, zat in de kerkenraad, was voetbaltrainer en we hebben zeven kinderen. Ik was altijd bezig. Het ongeluk zette mijn leven op zijn kop. De eerste twee jaar was het nog niet duidelijk wat ik precies mankeerde. Ik probeerde te re-integreren, maar het ging helemaal niet. Ik werd gek van de tinnitus. Ik werd opgenomen op een PAAZ-afdeling, maar daar zei een arts: jij hoort hier helemaal niet, volgens mij heb je hersenletsel. Mijn vrouw is mijn mantelzorger geworden.'

Creatief

'Doordat ik regelmatig wegraak, moet

er altijd iemand bij me in de buurt zijn. Als ik mijn kinderen en kleinkinderen wil zien, moet ik dat zo plannen dat ik genoeg gelegenheid heb om te rusten. Toch heb ik ook nieuwe dingen mogen ontdekken. Ik ben nu veel creatief bezig. Ik schilder, vilt en bewerk speksteen. Als je me voor het ongeluk gevraagd had: teken een boom, dan had ik een bruine stam en een groen rondje getekend. Nu weet ik dat geen enkele boom bruin is. Ik geniet veel meer van de natuur. Dingen die me eerst helemaal niet opvielen, zie ik nu wel. Ik fiets op een driewieler en dat gaat niet zo snel, maar daardoor zie ik veel meer.'

Geloof

'Ook mijn geloof is belangrijker geworden. Toen ik helemaal in de put zat op de PAAZ-afdeling haalde een verpleegster die een christelijke achtergrond had het Bijbelgedeelte over Elia aan, waarin Elia tegen God zegt: "Laat mij maar sterven." God zegt dan: "Nee, hier

Arend aan het werk met speksteen.

heb je brood en water. Ik wil dat je naar de berg komt. Ik heb nog een taak voor jou." Ik weet niet precies wat Gods bedoeling is met mijn leven, maar als het genoeg was geweest, dan was de klap wel zo hard geweest dat ik er niet meer was. Ik ben er nog.'

Annemarie van den Berg-Nap is journalist en cultureel antropoloog.

VERGEEFS IS HET
DAT JE VROEG OPSTAAT,
JE LAAT TE RUSTE LEGT,
JE AFTOBT VOOR WAT BROOD –
HIJ GEEFT HET ZIJN LIEVELING IN DE SLAAP.

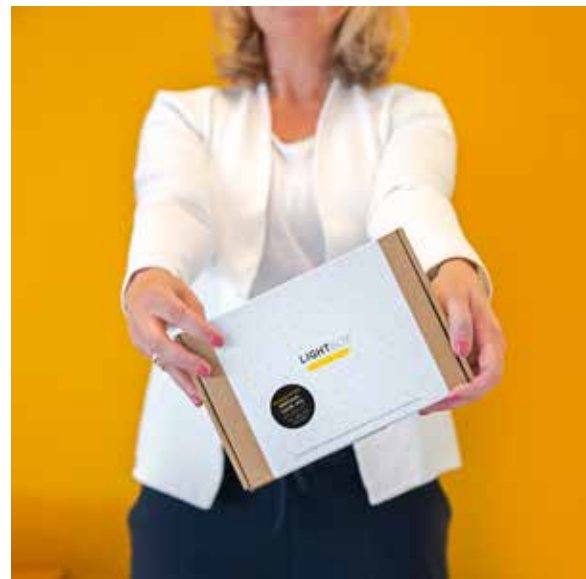
(PSALM 127:2)

Inspiratie om je geloof te delen

Of het nu gaat om het eten van vanavond, nieuwe kleding of boeken – met één druk op de knop bestel je tegenwoordig via internet een doos vol inspiratie. Sinds vorige maand is het zelfs mogelijk om een doos te bestellen vol inspiratie voor het delen van je geloof. Lume, de vrouwenbeweging van Verre Naasten, heeft namelijk, in navolging van allerlei succesvolle abonnementsboxen,

een geloofsvariant ontwikkeld: de Lightbox. Dit omdat Lume merkt dat veel vrouwen het verlangen hebben om meer over hun geloof met anderen te delen, maar dat zij daarvoor behoefte hebben aan concrete tools. Door de Lightbox wil Lume hierin voorzien. Vrouwen kunnen op de website www.wijzijnlume.nl een abonnement nemen voor één of twee Lightboxen per jaar.

Tafelgesprekken voor denkers

In de Amsterdamse gemeente Via Nova ontwikkelde Gert-Jan Roest een missionaire cursus voor hoogopgeleiden: Tafelgesprekken voor denkers (zie lerenindekerk.nl/lerenindekerk/tafelgesprekken-voor-denkers). De cursus bestaat uit twee delen met elk materiaal voor zeven of acht avonden. Deel één, *Hoopvol leven*, biedt een kennismaking met de weg van Jezus als een weg van vertrouwen, liefde en hoop. Deel twee, *Open leven*, stimuleert

om de weg van Jezus te ervaren door je open te stellen voor God (in gebed) en voor je omgeving (in concrete daden). Beide boeken zijn uitgegeven bij Buiten & Schipperheijn Motief.

Wat deze cursus anders maakt dan andere cursussen is de diepgang: er worden geen gemakkelijke antwoorden gegeven, maar deelnemers krijgen inzicht in de filosofische, culturele, psychologische en theologische achtergronden. Tegelijkertijd biedt de cursus geen droge inhoud die losstaat van het leven, maar biedt hij een weg midden in het dagelijks leven. Juist door de diepgang en de vernieuwende manier van denken over het christelijke geloof is de cursus ook geschikt voor denkers binnen de kerk die moeite hebben om denken en geloven te combineren in hun leven.

Je hart laten raken

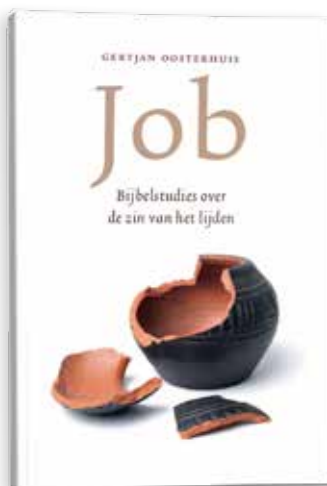
Hoe kun je de Bijbel zo lezen dat je hart geraakt wordt? En hoe voorkom je al te rationele Bijbellezing? Over deze vragen gaat *Lezen en laten lezen* van Arnold Huijgen (een uitgave van KokBoekencentrum). Centrale gedachte in het boek is dat het lezen van de Schrift geen eenrichtingsverkeer is, van mij naar de tekst. Integendeel: in het lezen van de Schrift is er ook een beweging van God door de Schrift naar de ontvanger toe. De auteur is er nog altijd bij en spreekt nog altijd zijn eigen Woord. Dat maakt het lezen van de Bijbel wezenlijk anders dan het lezen van ieder ander boek. Niet alleen wij lezen, maar wij worden ook gelezen: we worden gezien, geïnterpreteerd en gelezen door de levende God en Hij communiceert met ons door middel van de Schrift. In het boek werkt Huijgen uit wat het betekent dat lezen luisteren is. Hiervoor gaat hij onder andere te rade bij Luther. Daarnaast geeft hij enkele voorbeelden van gelovige omgang met de Schrift.

De zin van het lijden

Job – wie kent hem niet? De zeer gelovige en rijke man uit de Bijbel die alles verliest wat hem lief en dierbaar is. De man die worstelt met de vraag waarom hij dit verdiend heeft en die daarom ook al snel worstelt met God. Daarbij stelt Job herkenbare vragen, zoals de vraag naar de zin van het lijden en de zin van het dienen van God. Herkenbare vragen, maar wel verpakt in een Bijbelboek dat ver van ons af staat, zowel in tijd, als in literaire vorm. Om die afstand te verkleinen schreef Gertjan Oosterhuis het Bijbelstudieboek

Job – Bijbelstudies over de zin van het lijden. In zeven Bijbelstudies stelt Oosterhuis aan de hand van Job belangrijke vragen als: Waarom dien je God? Hoe ga je om met verdriet en verlies? En wat is wijsheid? Ieder hoofdstuk sluit af met enkele persoonlijke verwerkingsvragen, die ook gebruikt kunnen worden als opstap voor een groepsgesprek.

>> Column

Tineke

Je hebt het vast wel meegekregen: het overlijden van de 17-jarige Noa, die jarenlang leed aan anorexia en een posttraumatische stressstoornis als gevolg van aanranding en verkrachting. Het leven was voor haar ondraaglijk geworden. En daarom was zij al een tijdje gestopt met eten en drinken. 'Ik adem wel, maar ik leef niet meer', waren haar laatste, trieste woorden op Instagram.

Noa doet mij aan Tineke denken, die ik op onze school ontmoette. Ik raakte met haar in gesprek omdat er 'iets' met haar was. Het heeft mij de nodige tijd gekost om haar het verhaal van haar leven te laten vertellen. Een in- en intriest verhaal. Tussen haar zevende en negende is Tineke op beestachtige wijze verkracht. Eerst door haar 80-jarige buurman en later door een groep pedofielen, contacten van de buurman. Meerdere keren per week verkracht door meerdere mannen. Afschuwelijk. Niemand mocht het weten natuurlijk. Tineke werd verteld dat als haar ouders het te weten kwamen, zij haar zouden laten vallen, duivelskind als ze was. Dus vertelde Tineke het alleen aan haar pop, Elsje...

>> De anorexialeugens passen niet bij de waarheid van Gods Woord <<

Nu heb ik elke veertien dagen een gesprek met Tineke (naast de therapie die ze volgt). We bespreken van alles, maar we bekijken haar leven ook vanuit Gods perspectief. En zo bijzonder: Tineke heeft vwo-certificaten gehaald, heeft inmiddels een universitaire studie gedaan en is nu bezig met een specialisatie. Diep respect! Wat kan het veel verschil maken of er naast de diepe donkerheid van het verleden ook lichtstraaltjes uit de hemel binnen mogen komen. Ik zeg in alle eerlijkheid dat dit zo niet voor elk mens, elke christen mogelijk is, maar ik ben erg dankbaar voor het perspectief van het verhaal van Tineke. Ook trouwens voor een andere Tineke die ik spreek. Zwaar anorexiapatiënte. Zij ontdekt dat de anorexialeugens niet passen bij de waarheid van Gods Woord en ze wil die waarheid steeds meer omarmen. Daardoor vragen haar behandelaars wat er gaande is. En dan vertelt zij over de God van haar leven. O, als ik toch niet had geloofd dat ik de goedheid van de HEERE zou zien in het land van de levenden...

Els van Dijk is directeur van de Evangelische Hogeschool.

CAISSIÈRE MYRIAM IS
VANDAAG DOOR 30%
VAN DE KLANTEN
GENEGERD.

*Laat iedereen u kennen als
vriendelijke mensen.
(Filippenzen 4:5a)*

#DOESLIEF

SIRE

#DOESVRIENDELIJK

Bij de kassa van de supermarkt moet ik altijd even denken aan de #DOESLIEF-campagne van SIRE, die Nederlanders oproept om supermarktmedewerkers vriendelijk te groeten. Het lijkt wel een letterlijke toepassing van de oproep van Paulus in zijn brief aan de Filippenzen.

tekst **Myriam Klinker-De Klerck**

Langs allerlei kanalen worden we door SIRE geïnformeerd over hoe vaak onaardig gedrag in de dagelijkse omgang voorkomt. Zo blijkt dat elk jaar 8 procent van de OV-medewerkers bespuugd wordt, of dat 72 procent van de wegenspecteurs regelmatig de middelvinger krijgt. Op sociale media is het al niet veel beter. In het afgelopen jaar zijn welgeteld 146.571 scheldtweets met het woord 'kanker' verstuurd. Op de site van SIRE komt een aantal van dit soort tweets voorbij; best shocking om te lezen. Het lijkt inderdaad hoog tijd om het tij te keren. We moeten het met z'n allen weer normaal vinden dat respect de basis vormt van iedere communicatie. Alleen al daarom ben ik blij met die campagne. Maar het mooie van een oproep als #doeslief is dat er een actieve houding wordt gevraagd: doe eens lief, toon je positief betrokken op de ander.

Vriendelijkheid

In zijn brief aan de Filippenzen roept ook Paulus op tot vriendelijkheid: 'Laat iedereen u kennen als vriendelijke mensen' (Filippenzen 4:5a). De passage waarin het zinnetje voorkomt, lijkt een wat onsamenhangende aaneenschakeling van losse aansporingen: 'Laat de Heer uw vreugde blijven; ik zeg u nogmaals: wees altijd verheugd. Laat iedereen u kennen als vriendelijke mensen. De Heer is nabij. Wees over niets bezorgd, maar vraag God wat u nodig hebt en dank Hem in al uw gebeden' (Filippenzen 4:4-6).

Bijbelcommentaren op deze passage betrekken de vreugde in de Heer en de vriendelijkheid op elkaar: blijdschap in de Heer dient zich naar christenen en vooral ook naar niet-christenen te vertalen in een vriendelijke houding. Maar hoezo vertaalt onze blijdschap om bij Christus te horen zich richting niet-christenen specifiek naar vriendelijkheid? Je zou eerder iets als 'enthousiasme voor het evangelie' verwachten, toch? Waarom roept Paulus hier juist op tot vriendelijkheid? En gaat

hij, de grote Paulus, zelf niet ver over de grens als hij nota bene in dezelfde brief een bepaalde groep mensen 'honden' noemt (Filippenzen 3:2)?

Vaak zijn dit soort vragen al een aanwijzing dat met de term 'vriendelijkheid' – in het Grieks *epieikeia* – net wat anders wordt aangeduid dan wat wij er vanuit onze achtergrond mee associëren.

Studies naar het gebruik van deze term in de tijd van de Bijbel geven aan dat in veel gevallen iets van status en macht meeklonk. *Epieikeia* werd vaak gezien als een eigenschap van hooggeplaatsten. In Psalm 86:5 bijvoorbeeld doelt David met dit woord op Gods 'vergevingsgezindheid'. En in Handelingen 24:4 doet Tertullus, de advocaat van hogepriester Ananias, een beroep op de 'welwillendheid' van procurator Felix. Het woord kon zelfs clementie of gratie aanduiden. Voor machthebbers als Julius Caesar en keizer Augustus was *epieikeia* – *clementia* in het Latijn – een belangrijke deugd in politieke aangelegenheden. Paulus' tijdgenoot Seneca, de bekende filosoof, definieert de term *clementia* als 'matiging in het zoeken van vergelding ofwel mildheid van een hoger geplaatste naar een lager geplaatste in het bepalen van de straf'.

Eervol

Het is natuurlijk de vraag of Paulus *epieikeia* hier gebruikt met die connotatie van status en macht. De Statenvertaling en de Lutherse vertaling kiezen er juist voor om te vertalen met 'bescheidenheid'. Maar het geheel van Paulus' schrijven aan de gemeente in Filippi zet ons misschien toch op een 'hoger' spoor. De hele brief door verzekert de apostel zijn hoorders er immers van dat hun positie in Christus een hoge en eervolle positie is.

Dat is voor hen allerm minst vanzelfsprekend, want net als de apostel ondervinden zij tegenstand en lijden (Filippenzen

>>

1:27-30). Paulus zelf schrijft vanuit de gevangenis. Met welk soort tegenwerking de Filippenzen te maken hebben, wordt niet concreet omschreven. Het begin van hoofdstuk 3 suggereert dat zij een joods of joods-christelijk karakter heeft, maar meer valt hierover niet te zeggen.

Het is hoe dan ook wel voorstelbaar dat het lijden waaronder de Filippenzen gebukt gaan voor de buitenwereld een afgang betekent. Het imago van de christenen komt onder druk te staan en daarmee ook hun eigen vertrouwen op het evangelie van Christus. Wie wil nou geassocieerd worden met een apostel die in de gevangenis is beland, of met een boodschap die zo veel weerstand oproept? Daar valt geen eer aan te behalen. Het is eerder beschamend.

Op verschillende momenten in de brief laat Paulus echter een fors tegengeluid horen. De Filippenzen hoeven absoluut niet te twijfelen aan hun eervolle status in Christus. Paulus noemt de gemeente zijn 'vreugde en erekrans' (Filippenzen 4:1). Hun inspanningen voor de verspreiding van het evangelie zijn een 'goed werk' (Filippenzen 1:6), waarvoor de apostel God dankt. Hij typeert hun lijden omwille van Christus zelfs als een 'eervol geschenk' (Filippenzen 1:29). En hij belooft hun als hemelse burgers een grotere, toekomstige eer, die in schril contrast staat met 'de ondergang van de vijanden van het kruis van Christus'. Jezus zal hen redden en hun 'armzalig lichaam gelijkmaken aan zijn verheerlijkt lichaam' (Filippenzen 3:18-21).

Dus hoezo is er bij de christenen te Filippi geen sprake van een hoge status? Integendeel, aldus Paulus, het zijn hun belagers die ten onder zullen gaan (Filippenzen 1:28). Binnen deze retoriek van 'afzetten tegen' karakteriseert hij – voor ons misschien wat ongemakkelijk – de tegenstanders met harde, onvriendelijke, woorden. Zo komt de eer van de gemeente scherper in beeld.

Om over na te denken of door te praten

- Bezoek doeslief.sire.nl/campagne. Waar komt de toename van huftergedrag in onze samenleving vandaan, denk je? Op welke manieren kun je vanuit je christen-zijn een tegengeluid laten horen?
- Hoe ga je ermee om als je mensen hoort spotten over christenen? Wat doet dat met je zelfbeeld? Wat kan een vergevingsgezinde opstelling volgens jou eventueel bijdragen in dit soort situaties?
- Leestip: het hoofdstuk over eer, schaamte en lijden omwille van Christus in het net verschenen boek van Armin Baum en Rob van Houwelingen (red.), *Theologie van het Nieuwe Testament in twintig thema's*, Utrecht (KokBoekencentrum), 2019.

Bergrede

Vanuit de context van de brief, waarin status wel degelijk meeklinkt, krijgt Paulus' oproep waarschijnlijk toch een andere kleur dan het Nederlandse woord 'vriendelijkheid'. Het lijkt mij een kleur die binnen het spectrum van betekenissen dichter aanleunt tegen de vergevingsgezindheid die in de eerder genoemde Psalm 86 zo karakteristiek is voor God zelf. Vrij weergegeven schrijft Paulus – ondanks alle polemiek – het volgende: 'Filippenzen, wees onder alle omstandigheden blij met jullie status in de Heer. Ik benadruk het nog eens: wees blij. En wees *vergevingsgezind*. Zo moeten jullie bij de mensen bekendstaan. Christus' komst is nabij. Maak je dus over niets bezorgd, maar leg al jullie vragen in gebed en onder dankzegging voor aan God.'

Zo opgevat komt Paulus' boodschap in de Filippenzenbrief dicht in de buurt van Jezus' eigen woorden in de Bergrede: 'Gelukkig wie vanwege de gerechtigheid vervolgd worden, want voor hen is het koninkrijk van de hemel. Gelukkig zijn jullie wanneer ze jullie omwille van Mij uitschelden, vervolgen en van allerlei kwaad betichten. Verheug je en juich, want je zult rijkelijk worden beloond in de hemel; zo immers vervolgden ze vóór jullie de profeten' (Matteüs 5:10-12). En: 'Jullie hebben gehoord dat gezegd werd: "Je moet je naaste liefhebben en je vijand haten." Ik zeg jullie: heb je vijanden lief en bid voor wie jullie vervolgen, alleen dan zijn jullie werkelijk kinderen van jullie Vader in de hemel' (Matteüs 5:43-45a).

Boodschappers

Het is wel duidelijk dat Paulus niet altijd lief doet wanneer hij zegt waar het op staat. Maar zijn woorden werden door zijn eigen tijdgenoten wellicht niet als respectloos ervaren, omdat ze pasten binnen de gebruikelijke retoriek van eer en schaamte. Tegelijk gaat zijn oproep tot vriendelijkheid veel verder dan wat wij daaronder verstaan. Hij duidt op een betrokkenheid die een zekere mildheid in zich draagt, zelfs vergevingsgezindheid. Met andere woorden: wanneer christenen zelf en onderling vreugde ervaren omdat zij Jezus Christus toebehoren, zal dit zich naar buiten toe vertalen in daden die bij Jezus Christus passen, niet alleen respect en vriendelijkheid, maar zelfs vergevingsgezindheid. Zo roept Paulus ook christenen vandaag op om hun Heer niet los te laten, maar om hun positie juist stevig in Hem te verankeren. Vanuit deze eervolle positie mag een christen getuigen van Gods positieve betrokkenheid op ieder mens. Ook als iemand hem of haar vijandig gezind is. #Doesvriendelijk wil zeggen dat christenen boodschappers worden van de vergeving die zij zelf in Christus hebben ontvangen.

Myriam Klinker-De Klerck is universitair docent Nieuwe Testament aan de TU Kampen.

Nieuws

Eenheid kleine gereformeerde kerken in zicht

De Gereformeerde Kerken (DGK) en de Gereformeerde Kerken Nederland (GKN) willen verder bouwen aan eenheid. Beide kerkgenootschappen zijn ontstaan uit onvrede met de koers van de GkV, maar op het vlak van visie op de kerk konden ze elkaar tot dusver niet vinden. Nu krijgt toenadering toch gestalte. Op 6 juli is er een buitengewone synode van DGK. Dan wordt het voorstel besproken om 'met dankbaarheid uit te spreken dat wij de GKN herkennen als kerken van Christus en dat er verdere stappen ondernomen moeten worden om zo spoedig mogelijk tot daadwerkelijke eenheid te kunnen komen'. De GKN heeft al met dankbaarheid gereageerd. (Bron: *Nederlands Dagblad*).

Master spiritualiteit aan TU Kampen

De Theologische Universiteit Kampen ontwikkelt in samenwerking met de vernieuwingsbewegingen Contemplatio en New Wine een eenjarige master spiritualiteit. De TU wil daarmee de charismatische en monastieke traditie in gesprek brengen met de brede gereformeerde traditie (Reformatie, Nadere Reformatie en neocalvinisme). Daarmee hoopt de universiteit bij te dragen aan een bijbels-oecumenische spiritualiteit voor de 21ste eeuw. Voorgangers of geestelijk leiders/verzorgers kunnen via deze master verdieping opdoen. De beoogde startdatum van de master is september 2020.

Psalmberijming richting afronding

De Nieuwe Psalmberijming (DNP) gaat de laatste fase in. Alle 150 berijmingen zijn afgerond, nu volgt nog een revisieronde. De Nieuwe Psalmberijming is een initiatief van Stichting Dicht bij de Bijbel. De stichting wil een eigentijdse berijming realiseren die dicht bij de Bijbeltekst blijft. Alle nieuw berijmde psalmen zijn online al te lezen en te beluisteren. Sheets voor op de beamer zijn te downloaden. Ook kan DNP op deze site makkelijk worden vergeleken met oudere berijmingen. Zie www.denieuwepsalmberijming.nl.

Komen en gaan

Verbonden aan CGK/NGK De Lichtzijde, Zoetermeer: A. Mak (CGK Broeksterwoude, Petruskerk). Verbonden aan NGK IJsselmuiden (Goede Herderkerk): D. van der Zee, die de afgelopen jaren al als pastoraal werker voor deze gemeente werkzaam was.

In het *Informatieboekje* van de NGK staat vermeld dat br. R. van Lente preekconsent heeft t/m maart 2018. Dit is niet correct. Zijn preekconsent is door de regio Dordrecht verlengd tot en met april 2021. Ook bij drs. A. ten Napel is abusievelijk vermeld dat zijn preekbevoegdheid in 2018 eindigt. De regio Noord heeft zijn preekbevoegdheid verlengd tot april 2020.

>> Colofon

Kernredactie

Bram Beute, Debbie den Boer, Esther de Hek (hoofdredacteur), Peter Hommes, Leendert de Jong (hoofdredacteur), Pieter Kleingeld, Erik Koning (eindredacteur), Jordi Kooiman (webredacteur), Maarten van Loon, Annelies Smouter-de Rooij (eindredacteur), Karel Smouter, Geranne Tamminga, Tineke Verhoeff (beeldredacteur thema).

Brede redactie

Kernredactie plus Rob van Houwelingen, Hans Schaeffer, Peter Strating, Hans Vel Tromp.

Medewerkers

Koert van Bekkum, Ad de Boer, Eline de Boo, Els van Dijk, Han Hagg, Myriam Klinker-De Klerck, Jan Kuiper, Roel Kuiper, Almatine Leene, Bas Luiten, Jan Mudde, Dicky Nieuwenhuis, Maurits Oldenhuis, Anko Oussoren, Dingeman Quant, Wim van der Schee, Paul Smit, Jeroen Sytsma, Roel Venderbos, Maarten Verkerk, Martine Versteeg, Dick Westerkamp, Jeannette Westerkamp-Stegeman.

Redactieadres

‘t Hazeveld 115, 3862 XA Nijkerk, redactie@onderwegonline.nl.
Voor recensie-exemplaren: Silversteyn 10, 3621 PA Breukelen.

Lezersservice

Voor abonnementen, adreswijzigingen, opzeggingen en bezorgklachten: SPAbonneeservice, A. van Leeuwenhoekweg 34, 2408 AN Alphen aan den Rijn, 088-1102060, administratie@onderwegonline.nl.

OnderWeg in braille, grootletter en audio

OnderWeg is beschikbaar in passende leesvormen bij de Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechthzienden (CBB). Neem voor meer informatie contact op met de CBB: 0341-565477 of klantenservice@cbb.nl.

Abonnementsprijzen

Jaarabonnement: € 52,50 (studenten € 26,25 / Europa € 89 / buiten Europa € 119).
Halfjaarabonnement € 28,75. Digitaal abonnement: € 37,50 (studenten € 18,75).
Bij automatische incasso geldt op deze tarieven een korting van 1 euro.
Proefabonnement: drie maanden gratis.
Neem voor het afsluiten van een abonnement contact op met de lezersservice (zie hierboven) of vul uw aanvraag online in op www.onderwegonline.nl.
IBAN: NL89INGB0000404945 t.n.v. Gereformeerde Persvereniging OnderWeg.

Persvereniging

OnderWeg is een uitgave van de Gereformeerde Persvereniging OnderWeg.
Informatie: Marga van Gent-Petter (secretaris), persvereniging@onderwegonline.nl.

Bestuur Persvereniging

Marga van Gent-Petter, Arie Liebeek, Aad Lootens, Anko Oussoren (voorzitter), Hillie van de Streek en Tjirk van der Ziel.

Adverteren

Nico Postuma, 06-139 959 05, adverteren@onderwegonline.nl.
Zie voor de formaten, tarieven en verschijningsdata www.onderwegonline.nl/adverteren.

Vormgeving

Bredewold communicatievormgevers. Rondweg 76, 8091 XK Wezep, 038-376 33 90, onderweg@bredewold.nl, www.bredewold.nl.

Technische realisatie en druk

Zalsman B.V., Steinfurtstraat 1, 8028 PP Zwolle, Postbus 1025, 8001 BA Zwolle, 038-467 00 70.

www.onderwegonline.nl

www.facebook.com/onderwegonline

www.twitter.com/onderwegonline

Jurjen van Houwelingen verloor zijn zelfstandigheid

‘Ik ontwikkel weer wat perspectief op de rest van mijn leven’

Hij revalideerde onlangs acht weken in Jeruzalem en kwam eind juni weer terug bij zijn gezin. Die acht weken moesten de patstelling in zijn herstel doorbreken, hoopte Jurjen van Houwelingen (36). Jeruzalem gaf hem weer perspectief. ‘Het revalidatieproces is nog lang niet klaar, ontdekte ik hier. Ik kan me eindeloos blijven ontwikkelen, daarin heb ik veel meer hoop gekregen.’

tekst **Esther de Hek**

Sinds ik Jurjen van Houwelingen in november vorig jaar voor het eerst sprak, liet zijn verhaal mij niet meer los. Het was toen tien maanden geleden dat een cyste in zijn hersenen diverse herseninfarcten veroorzaakte en bepaalde hersendelen afstierven of ernstige schade opliepen. ‘Pasgeleden keek ik twee uur lang in de ogen van iemand die het leven niet meer ziet zitten’, schreef ik erover in onze special Hoop, waarin een interview met Jurjen stond (lees het op www.onderwegonline.nl/jurjen). ‘Mijn leven ligt

in puin, is verwoest. Zo ervaar ik dat, ik kan het niet mooier maken’, zei hij toen. We hielden contact, ook toen hij in Jeruzalem was, samen met zijn schoonvader die hem daar begeleidde. ‘Op dit moment gaat het eigenlijk best wel goed’, mailde hij vanuit Jeruzalem. ‘Ik ontwikkel echt weer wat perspectief op de rest van mijn leven. Ik word hier omringd door mensen die ontzettend veel geloof hebben in mijn veerkracht en potentie. Dat is ergens al de helft van het resultaat, denk ik. Mijn revalidatieproces is nog lang niet

klaar, ontdekte ik hier. Ik kan me eindeloos blijven ontwikkelen, daarin heb ik veel meer hoop gekregen.’

Geleidehond

Half april, ruim een week voor Jurjens vertrek naar Jeruzalem, zat ik tegenover hem en zijn vrouw Stefanie aan de eetkamertafel. Ze zijn op dat moment nog steeds wat overrompeld door het verloop van de crowdfundingcampagne. ‘Binnen acht uur was het geld binnen’, zegt Jurjen, ‘en zelfs veel meer dan de 28.000

euro die we nodig hadden. Dit hadden we nooit verwacht.' Het geeft hun rust dat er nu ook na Jurjens terugkomst uit Jeruzalem een buffer is voor andere zorgkosten. Jurjen kan bijvoorbeeld in aanmerking komen voor een geleidehond van het KNGF. De hond zelf wordt vergoed vanuit de zorgverzekering, maar extra kosten zijn voor eigen rekening. 'Ik ben met een ergotherapeut aan het trainen dat ik zelfstandig met een stok routes kan lopen. Een geleidehond weet de route niet, die moet ik aansturen. Ik kan nu twee routes lopen met een navigatie-app en een oortje. Als ik vier of vijf routes kan lopen, is er serieus zicht op een eigen hond.'

Hoe is dat om bezig te zijn met het krijgen van een blindengeleidehond, terwijl je nog geen twee jaar geleden volledig zelfstandig was?

'Het is nog steeds een heel lastig proces om daarmee te leven. Het verschilt per dag, maar ik leer toch langzaam een beetje te accepteren hoe mijn leven is en dat veel dingen niet meer kunnen. Ik heb niet zo veel keus, dat is het punt. Je kunt je er wel tegen blijven verzetten, maar dat heeft geen zin.'

'Ik zie bij Jurjen een groot rouwproces', reageert Stefanie. 'Allebei zitten we in

Jurjen van Houweligen raakte eind 2017 door ernstig hersenletsel grotendeels zijn zicht, geheugen, concentratie en oriëntatie kwijt. Het veranderde zijn leven en dat van zijn vrouw Stefanie radicaal. Jurjen was vóór dit hersenongeluk ondernemer en spreker. De afgelopen acht weken revalideerde hij bij het Feuerstein Instituut in Jeruzalem. Begin april 2019 werd binnen acht uur via crowdfunding 45.000 euro opgehaald voor Jurjens revalidatie.

Jurjen van Houweligen: 'Het verschilt per dag, maar ik leer toch langzaam een beetje te accepteren hoe mijn leven is en dat veel dingen niet meer kunnen'

zo'n proces, maar we verschillen van elkaar. Het lastige is dat je in het begin niet zo goed weet wat je moet accepteren, omdat een ijkpunt ontbrak. Ik weet nog dat je terugkwam van langlaufen met je vader en je broers en ik je vroeg hoe het was om de mooie bergen en het landschap niet meer te kunnen zien. Ik voel me gewoon steeds meer een blinde, zei je. Dat was een stap die je gemaakt hebt, denk ik. Dat geeft ruimte om te kijken waar je je hoop op kunt vestigen en energie in kunt stoppen.'

Niks meer

Ze voelt zich iemand die na een immense brand stukje bij beetje de schade aan het opnemen is, vertelt Stefanie als ik vraag hoe het met haar gaat. 'Eerst was ik alleen maar aan het blussen, maandenlang. Nu heb ik meer ruimte om na te denken over wat er gebeurd is en hoe daarmee om te gaan.' Ze zijn nu even samen thuis, maar straks komt er weer een

pgb'er – Jurjen kan niet alleen thuis zijn. 'Als Stefanie werkt en ook als zij thuis is, is er altijd iemand in huis bij het gezin', zegt Jurjen. 'Ik vind het zelf niet zo'n probleem, maar Stefanie vindt dat lastiger.' Bijna alles werd na 5 december 2017 anders in hun leven en dat van hun drie kinderen. Ze lijden eronder, samen en ieder apart. En ze vervloeken dit lijden, dat ook. Jurjen: 'Ik vloek weleens hardop. Niet in de zin dat ik vraag of God mij verdoemt, maar wel of God deze situatie verdoemt. Omdat dit zo ontzettend naar en moeilijk is.'

'Dit gebeurt niet waar de kinderen bij zijn', vult Stefanie aan, 'maar soms wel in mijn bijzijn. Dat zijn niet de leukste momenten, meestal hebben we dan een discussie of kunnen we elkaar niet bereiken.' Als iemand Jurjen hierin begrijpt, is zij het wel: 'Soms is onze wanhoop zo groot dat ook ik het uitschreeuw. Ik heb weleens letterlijk, heel oudtestamenteel, een kledingstuk doormidden ge-

Jurjen van Houwelingen (met zijn vrouw Stefanie): 'Is het leven nog de moeite waard, dat is de vraag die mij bezighoudt en waar ik een positief antwoord op moet zien te vinden.' (beeld uit filmproductie van Sjaak de Lijster)

scheurd, uit pure frustratie en ellende.' Nog steeds heeft Jurjen de waarom-vraag. 'Waarom moest mij dit overkomen? Waarom moest dit zo lopen, op deze manier? Daar ga ik geen antwoord op krijgen, maar de vragen zijn er nog wel.'

En jij, Stefanie?

'Ik kijk daar wel wat anders tegenaan en draai de vraag om: waarom niet bij ons? Er is zo veel lijden en ellende in de wereld en wij zijn nog op zo veel vlakken

>> 'Als ik dit moet doormaken, had ik liever niet geboren willen worden' <<

enorm bevoorrecht. De waarom-vraag impliceert een beetje dat je recht hebt op een gezond, gelukkig en pijnloos leven. Ik beseef heel goed dat dit niet zo is, hoewel ik er misschien wat makkelijker naar kan kijken dan Jurjen, die fysiek hard getroffen is. Mijn lijden is anders dan dat van Jurjen.'

Even is het stil aan de tafel, vijf seconden waarin we allemaal aanvoelen dat het woord aan Jurjen is. 'Weet je, ik kan niet zo veel met dat "waarom niet ik?"' Als ik dit moet doormaken, had ik liever niet geboren willen worden, denk ik best wel vaak. Ik wil naar God toe niet zeggen dat ik recht heb op een gezond leven, maar dan wil ik Hem wel vragen waarom ik eigenlijk besta.'

'Ik heb God gevraagd om genezing én om dood te gaan', zei je vorig jaar. Komt de wens om niet meer te leven nog wel eens bij je op?

'Ja, die heb ik nog steeds weleens, hoewel er wat meer licht komt. Is het leven nog de moeite waard, dat is de vraag die mij bezighoudt en waar ik een positief antwoord op moet zien te vinden.' Stefanie: 'Je vond het belangrijk om impact te hebben, iets toe te voegen, betekenisvol bezig te zijn.' Jurjen: 'Klopt, ik wil van betekenis zijn voor Gods koninkrijk, invloed hebben op keuzes die mensen maken. Daarom preekte ik zo graag. Ik kan me ergens wel voorstellen dat ik die impact weer kan vinden, maar het niet kunnen zien en alle andere beperkingen maken het heel lastig om daar nog echt in te geloven. Het revalideren in het Feuerstein Instituut heeft wel een boost gegeven aan mijn toekomstperspectief en dat geeft hoop.'

EO-jongeren

God was de afgelopen anderhalf jaar de grote afwezige in zijn leven. De God

Verschil maken

De witte chocolaatjes vliegen vanuit de beker over tafel. 'Dit is de samenleving op maandag. Op zondag of op een door-deweekse kringavond warmen jullie je aan God en elkaar in de kerk. Dan zitten jullie in je eigen hoekje, vrijwel afgesloten van de witte snoepjes, die staan voor al die mensen die Jezus niet kennen.'

Hij pakt een stuk of tien rode M&M's en houdt ze in zijn handpalm. Het ziet er een beetje klef uit, ik ben bang dat ze aan zijn hand plakken. 'De kerk, dat zijn jullie.' Hij knikt naar het hoopje rode snoepjes dat hij vasthoudt en kijkt ons vervolgens een beetje uitdagend aan. Dan strooit hij ze uit over de tafel die al bezaaid is met witte snoepjes.

>> Een driedaagse conferentie samengevat met een omgekiepte beker M&M's <<

'Van verzameld naar verspreid, maar nog steeds dezelfde kerk. Kijk eens hoeveel witte jullie raken. Ieder in je eigen netwerk. En dan beweeg je ook nog eens.' Zijn handen mixen de rode en witte chocolaatjes door elkaar. 'Zo veel kansen, zo veel mogelijkheden om een goed woord over Jezus te spreken. Om iets van je geloof te laten zien door je daden, om liefde en genade te delen, gerechtigheid te zoeken en verkeerde gewoonten te doorbreken. Zo beïnvloed je de cultuur. Misschien is het maar een kleine verandering, maar zelfs een koerswijziging van één graad stuurt je op den duur een heel andere richting op. De goede richting, naar het koninkrijk van God.'

Een driedaagse conferentie vol theologie en theorie in drie minuten samengevat met een omgekiepte beker M&M's. Ik houd van eenvoud en duidelijkheid, maar toch wringt het. Was het maar zo simpel om herkenbaar te zijn als christen op je werk of in je straat. Om in de netwerken waar je deel van uitmaakt het verschil te maken. Als ik roodgloeiend zou zijn door de Geest, dan gaf ik mijn kleur misschien zelfs af aan witte familieleden of vrienden. De realiteit is dat ik maar al te vaak meekleur, verbleek.

Ik zucht en eet een paar chocolaatjes, laat rood en wit in mijn mond versmelten. Je moet ergens beginnen.

Eline de Boo is schrijfster met een missionaire roeping.

die hij daarvoor aanpreeft in volle zalen, in 2014 zelfs in een stadion vol EO-jongeren. 'Hij was compleet afwezig, naar mijn idee. Toch besef ik de laatste tijd weer meer dat God er is en dat Hij zich ergens identificeert met mijn lijden. Ik kon immers naar Jeruzalem en mensen steunden ons op zo'n massale manier. Maar waar ik nog steeds niet bij kan, is dat God niet echt handelt. God wil niet dat ik deze ellende heb, daar ben ik uit, maar Hij doet niets. En dat frustrert mij nog steeds.'

>> 'Stilte, heb ik ontdekt, is ook een antwoord' <<

'Hij handelt misschien niet op de manier waarop jij het zou willen', reageert Stefanie. 'Wij hebben allebei deze afgelopen anderhalf jaar geworsteld met de vraag of God er is en – belangrijke tweede vraag – of Hij ten diepste wel een goede God is. Of is Hij een op afstand aanwezige macht die het niets uitmaakt wat hier gebeurt? Jurjen en ik gaan hierin ieder een eigen weg, en dat mag ook. Ik heb het vertrouwen om nog steeds te kunnen zeggen en geloven dat God goed is, ook al snap ik geen snars van de situatie en raak ik soms in paniek als ik eraan denk dat we zo oud moeten worden. Stilte, heb ik ontdekt, is ook een antwoord. Maar ik denk dat we dat antwoord vaak niet willen horen. Als Jezus in de diepste wanhoop aan het kruis uitroept: "Mijn God, mijn God waarom hebt U Mij verlaten?", krijgt Hij ook geen antwoord. Ik geloof dat ik in deze situatie moet leren dealen met Gods stilte en tóch op zoek moet gaan naar zijn aanwezigheid hierin.'

Puzzel

Ervaar je de aanwezigheid van God tijdens je revalidatie in Jeruzalem?, vraag ik Jurjen per mail wanneer hij nog in Jeruzalem zit. 'Ja en nee', reageert hij. 'Ik blijf nog wel flink worstelen met God, juist omdat het herstel van mijn zicht uitblijft. Ik blijf toch met het gevoel zitten dat God mij laat aanmodderen. Waarom kon God mij niet beschermen? Waarom doet Hij zo weinig? En tegelijk ervaar ik ook iets van Hem, dat er een relatie is tussen lijden en God. Jezus zegt: "Gelukkig ben je als je treurt, want dan zul je getroost worden." Ik kom er nu achter dat dit heel diepe woorden zijn. Al blijft het een lastige puzzel, waar ik geen makkelijk antwoord op heb.'

Esther de Hek is hoofdredacteur van *OnderWeg*. Lees het eerdere interview met Jurjen op www.onderwegonline.nl/jurjen.

Via de zintuigen naar het hart

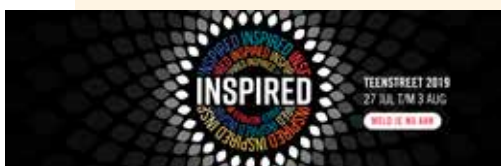
‘Ik hou toch ook van Jezus, waarom mag ik dan geen avondmaal vieren?’ Woest was mijn zoon toen hij niet mee mocht aan tafel. Zijn verontwaardiging heeft mij aan het denken gezet. En ik ben niet de enige. Waarom ontzeggen we kinderen eigenlijk deze gelegenheid om heiligheid, liefde en vergeving te ervaren?

tekst **Ingrid Plantinga**

Agenda

•20-26 juli: New Wine Zomerconferentie in Liempde. Zie voor het jongerenprogramma next.new-wine.nl.

•27 juli-3 augustus: Teenstreet. Teenstreet is een jaarlijkse internationale christelijke conferentie voor tieners. Zie www.om.org/teenstreet/nl_NL.

>> Welke betekenis er dan ontstaat, is Gods mysterie <<

Het avondmaal is naast een sacrament ook een ritueel en juist rituelen zijn voor kinderen heel belangrijk, in de eerste plaats vanwege het fysieke aspect. Om dat te kunnen begrijpen moeten we loskomen van onze cognitieve kijk op het avondmaal. Avondmaal vieren is een fysieke handeling die onze zintuigen aan het werk zet door fysieke materialen als brood en wijn. Het fysieke aspect van geloven is voor kinderen erg belangrijk. De bekende christelijke pedagoog Wim ter Horst formuleert een gulden regel voor de (geloofs)opvoeding: ‘Er komt niets in het hart wat niet eerst in de zinnen [zintuigen, IP] en in het ik is geweest.’ Het geloof komt niet in je hart als je er van een afstandje naar kijkt. Daar heb je je zintuigen voor nodig. Opvoeding kan niet zonder het fysieke (aanraking, voedsel, voelen) en geloofsopvoeding ook niet.

Herhaling

Het belang van rituelen zit, naast het fysieke, ook in de kracht van herhaling. Het leven van kinderen wordt gevormd door tal van rituelen: een slaapliedje bij het naar bed gaan, de juf een hand geven als je de klas binnenkomt, enzovoort. Deze rituelen heb-

ben betekenis voor een kind, ook al kunnen ze die betekenis zelf nog niet verwoorden. Het is de kracht van herhaling en herkenbaarheid.

Ook de geloofsopvoeding geven we vorm aan de hand van rituelen: we bidden met onze baby’s en peuters, ook al hebben ze nog geen besef van het bestaan van God. We nemen ze mee naar de kerk, ook al snappen ze nog niets van het concept gemeenschap. Die herhaling vormt een raamwerk voor de geloofsopvoeding.

Heiligheid

Maar zo’n ritueel als het avondmaal, heeft dat kinderen wel iets te zeggen? De uitleg van het formulier zullen ze niet begrijpen. Het is voor mij echter de vraag of dat nodig is. Betekenis is iets dynamisch. Betekenis ontstaat op het moment dat een mens met verlangen, een handeling en een gevende God samenkomen. Welke betekenis er dan ontstaat, is Gods mysterie. Degenen die dit graag wat concreter willen, kunnen denken aan een ervaring van heiligheid (er gebeurt iets heiligs en ik hoor erbij), liefde, gemeenschap, vergeving, aanvaarding. Het avondmaal is een van de

Betekenis ontstaat op het moment dat een mens met verlangen, een handeling en een gevende God samenkomen.

belangrijkste christelijke rituelen en is door Jezus zelf gegeven. Waarom zouden we kinderen dat onthouden?

Voorwaarden

Wij zijn gewend om bepaalde voorwaarden te koppelen aan het avondmaal: begrip, geloof, een persoonlijke keuze. Je moet het eerst begrijpen en geloven voor je eraan mag deelnemen. Ik denk dat we die voorwaarden los moeten laten. Het avondmaal is bij uitstek het sacrament van de onvoorwaardelijke liefde. Begrip en geloof komen juist met het proeven. Met het deelnemen komen vanzelf de vragen. Dat is zo mooi aan de Joodse sedermaaltijd. Tijdens het eten vragen de kinderen: waarom eten we vandaag matzes? De ouders leggen dit uit en zo ontstaat inzicht in de symboliek van die maaltijd. Op dezelfde manier kunnen kinderen ook groeien in hun begrip van het heilig avondmaal door eraan deel te nemen. Kinderen laten meevieren betekent dat je hen inwijdt in de betekenissen. Je geeft hen binnen de dragende kring van de gemeenschap in handen van

de heilige Geest, die het avondmaal kan gebruiken om tot hen te spreken.

Niet serieus

Wat betekent het voor een kind of tiener als het geen avondmaal mag vieren? De boodschap is dan: jij moet eerst ergens aan voldoen, we kunnen jouw geloof nog niet serieus nemen. Dat vind ik erg, omdat ik kinderen wel als gelovigen zie. Gelovigen die net als ik, met vallen en opstaan, zoekend hun weg vinden in het leven met God. Spreek met kinderen en je vindt er net zo veel vertrouwen, twijfel en geloof als bij volwassenen. Denk in dat kader ook aan het zondagse kinderwerk: de insteek daarvan is goed, maar het heeft als neveneffect dat we een deel van de gemeente wegsturen om een eigen programma te volgen, zodat wij rustig 'ons eigen ding kunnen doen'. De gemeenschap die we vieren aan het avondmaal is van de volwassenen en daar horen kinderen niet bij.

Eeltlaag

Een ander effect is dat je kinderen ge-

loofservaringen ontnemt. Het landt niet in je hart als je ergens alleen van een afstandje naar kijkt. Dat zorgt er op den duur voor dat ze die geloofservaringen ook niet meer verwachten in de kerk. Ter Horst schrijft: 'Kinderen hebben nog de behoefte om met zinnen, ik en hart iets te beleven van de aanwezigheid van de Heilige. Als dat een aantal keren niet gebeurt en ze zitten zich maar wat te vervelen, dan vormen ze om hun hart een eeltlaag.' Wat zou ik dat graag willen voorkomen.

Ingrid Plantinga is adviseur bij het Praktijkcentrum. Met bijdragen van Anko Oussoren (adviseur Praktijkcentrum) en Paul Smit (jeugdwerkadviseur NGK Jeugdwerk).

Media/tips

- Het thema leeft. Het Praktijkcentrum krijgt vragen uit kerken en geeft ook begeleiding aan kerken om de gemeente en de kinderen voor te bereiden op het vieren van het heilig avondmaal met kinderen. Wil je als gemeente ook begeleiding of wil je reageren op dit artikel, neem dan contact op via info@praktijkcentrum.org.
- *OnderWeg* maakte in 2016 een themanummer over het avondmaal (jaargang 2 nummer 23 (10 december 2016)). In dit nummer werd ook ruim aandacht besteed aan de rol van kinderen en tieners bij het avondmaal, onder meer in het artikel van Peter Sinia, die promoveerde op dit onderwerp (zie www.onderwegonline.nl/8310-kinderen-aan-de-tafel-van-de-heer).
- Ook de rubriek Jeugdwerk schreef al eerder over avondmaal met kinderen, zie www.onderwegonline.nl/12088-avondmaal-met-kinderen.

Vreemdelingen en bijwoners

‘Wat de ziel in het lichaam is, zijn de christenen in de wereld’, staat in een brief die bijna zo oud is als het Nieuwe Testament. Het citaat vormde inspiratie voor zo’n dertig kerkleiders van over heel de wereld. Samen dachten ze na over de vraag: wat kan ‘mijn’ kerk bijdragen aan vrede en welzijn in de samenleving?

tekst **Jan Matthijs van Leeuwen** beeld **Verre Naasten**

Van Japan tot Kenia, van Indonesië tot Peru, uit zo’n zeventien verschillende landen namen mannen en vrouwen deel aan een internationale conferentie, georganiseerd door mission-organisatie Verre Naasten, samen met hogeschool Viaa en de TU Kampen. Toerusting, ontmoeting en bemoediging zijn de drie grote doelen van de conferentie, die afgelopen mei in Zwolle werd gehouden.

In onze contacten met kerken in het buitenland viel ons een sterk verlangen op van broers en zussen om hun samenleving te dienen. Juist als christen willen ze graag iets betekenen in hun land, hun streek of stad. Hun geloof is maar niet een persoonlijke spiritualiteit, zij willen de handen uit de mouwen steken voor de ander. Juist om daarvoor te worden toegerust, kwamen ze naar Nederland.

Verschil

Daar worden we allemaal geconfron-

teerd met een kritische vraag: maken kerken en christenen daadwerkelijk verschil in hun samenleving? Hoe vaak volgen ze niet gewoon de meerderheid? Ook de christenen in Myanmar hebben – net als het merendeel van de bevolking – maar weinig ontferming voor de Rohingya-minoriteit in hun land. Kerken in Oeganda doen maar bitter weinig voor de vervolgte homo’s. En gelovigen in Nederland liggen doorgaans niet wakker van het onrecht van de internationale armoede, al heeft die alles te maken met hun consumptivistische levensstijl. ‘Vreemdelingen en bijwoners’ is het thema van de conferentie. Christenen hebben een ander vaderland en juist die hemelse identiteit laat hen het welzijn zoeken van hun stad, van hun land. Als het goed is.

Vier lenzen

De deelnemers negeren deze spannende

vragen niet. Op de conferentie zoeken we ze juist op. Wat kunnen gelovigen bijdragen aan hun samenleving, juist daar waar het spannend is, waar er een breukvlak te zien is in de maatschappij? Armoede en rijkdom, etniciteit, religie en gender zijn zulke breukvlakken. Elk van die vier thema’s wordt op een aparte dag besproken. Wat zegt het evangelie van Jezus Christus over deze thema’s? En hoe speelt dat in de maatschappij waarin ik leef? Zo fungeren de onderwerpen als vier lenzen om naar het hoofdthema te kijken.

Langzaam ontdekken we ook een paar lijnen. De eerste les is: de Bijbel verzet zich tegen een dualistisch geloof, een geloof dat wel gaat over mijn persoonlijke heil, maar dat niet te maken heeft met recht en gerechtigheid in deze wereld. ‘Laat uw wil gebeuren en uw rijk komen op aarde zoals in de hemel’, leert Jezus ons bidden én doen.

Fabel

Vervolgens: mensen zijn verschillend, zijn man of vrouw, behoren tot die ene of juist een andere bevolkingsgroep of stam, hebben veel mogelijkheden of zijn juist beperkt. Maar al te vaak geven die verschillen aanleiding tot onrecht en onderdrukking: de sterken leven ten koste van de zwakken. Van de weeromstuit willen we vaak de verschillen ontkennen, alsof ze er niet mogen zijn. We zijn toch allemaal mensen?

Maar zou er niet een middenweg zijn? God de schepper heeft mensen verschillend gemaakt. God houdt van verschillen. De kunst is juist om in en met die verschillende mogelijkheden elkaar te dienen: mannen en vrouwen, rijken en armen, en al die verschillende groepen in een samenleving.

In de sessie over arm en rijk luisteren de

De deelnemers aan de conferentie presenteren in groepjes hun actieplannen en samen met hun gastgezinnen bidden ze daarvoor.

>> Zou er niet een middenweg zijn? <<

deelnemers naar de fabel van de iep en de wingerd. De iep is een vrij waarde-loze boom. Hij geeft geen vruchten en met zijn hout kunnen mensen niet veel. Maar tegen zijn stam kan de wingerd groeien, met zijn kostelijke druiven. Zonder steun komt de wingerd niet van de grond en verrotten de druiven nog voor ze rijp zijn. Juist samen leveren iep en wingerd een overvloed aan prachtige vruchten.

Maar wie is nu de iep en wie de wingerd? In het gesprek over arm en rijk komen de deelnemers er niet uit. Zijn financiële middelen de vruchten? Heeft de rijke de arme nodig om echt mens te zijn? Of is het andersom: heeft de arme juist de rijke nodig om tot bloei te komen? En zou je dezelfde vergelijking

ook kunnen toepassen op die andere breukvlakken in de maatschappij? Hebben allochtone minderheden en de 'eigen' bevolking elkaar nodig om tot bloei te komen? En mannen en vrouwen? Zo bekeken gaat het niet alleen over de rechten van onderdrukten, het gaat om een manier van leven waarbij je betrokken bent op de ander.

Bemoediging

Samen nadenken is niet altijd makkelijk. Als je een duidelijk antwoord denkt te hebben, blijkt er vaak toch weer een andere manier om ergens tegenaan te kijken. Sommige deelnemers verzuchten: geef ons een duidelijke Bijbelse lijn, dan weten we tenminste hoe het zit. Wat zijn de wereld en het leven ingewikkeld. Maar tijdens de vele gesprekken in de discussiegroepen, gedurende de maaltijden of zomaar onderweg gebeurt er iets prachtigs. Mannen en vrouwen groeien in kennis en in liefde, juist omdat ze luisteren naar de verhalen van ande-

ren. Iemand typeerde dat eens als een 'Efezisch moment', naar het gebed van Paulus dat we alleen samen met alle heiligen in staat zijn om de breedte en lengte, de hoogte en diepte van Christus' liefde te verstaan.

Zo'n Efezisch moment is er niet alleen op de conferentie. De deelnemers logeren bij Nederlandse gastgezinnen, waar bijzondere vriendschappen worden gesmeed. Op de zondagen gaan de broeders en zusters voor in Nederlandse kerkdiensten. Ineens staat er een dominee uit Bangladesh, Malawi of Marokko op de preekstoel. En krijgt de gemeente in Hoek, Onnen of Haarlem een ongedacht kijkje op wat God wereldwijd doet. De reacties van zowel de gemeenteleden als de gastpredikers zijn overduidelijk: we zijn blij dat God ons aan elkaar heeft gegeven. Wat een bemoediging.

Jan Matthijs van Leeuwen is coördinator partners en programma's bij Verre Naasten.

Wat bezielt me?

Wat mij bezielt is dat God van mij houdt. Ongelooflijk! Ik zoek bezieling om dat nog beter te kunnen ervaren. Jij ook?

Neem een proefabonnement op christelijk magazine OnderWeg.

Ga naar onderwegonline.nl/gratis

Drie maanden gratis, stopt automatisch.

Onder
weg

Inspiratie
voor
reisgenoten